

Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, Bind IV, Hefte 1-3, 1932

GUNNAR ISACHSEN og FRIDTJOV ISACHSEN

**NORSKE FANGSTMENNS
OG FISKERES FERDER
TIL GRØNLAND
1922-1931**

A. W. BRØGGERS BOKTRYKKERI A/S - OSLO

NORSKE FANGSTMENNS OG FISKERES FERDER TIL GRØNLAND 1922—1931.

AV GUNNAR ISACHSEN OG FRIDTJOV ISACHSEN

Innledning.

En historikk over nordmenns ferder til Grønland i nyere tid til og med året 1921 er gitt av GUNNAR ISACHSEN (1922), vesentlig på grunnlag av muntlige og skriftlige opgaver fra fangstskippere og redere. Siden den tid har forfatterne av nærværende avhandling begge kunnet utvide sitt kjennskap til Grønland og den norske virksomhet der ved reiser til landet. GUNNAR ISACHSEN deltok i »Conrad Holmboe«-ekspedisjonen 1923, som blev fast i isen og drev med den til skuten kom ut, og inn til Island i oktober. Likeså foretok han med »Quest« en eftersøknings ekspedisjon i 1924 til Angmagssalik og Østgrønlandskysten fra Scoresby Sund og nordover (for begge disse reiser cfr. Isachsen 1925). FRIDTJOV ISACHSEN deltok i 1922 i en hvalfangstekspedisjon til Vestgrønland.

Hensikten med dette arbeide er å konstatere det faktiske omfang av den norske fangst- og fiskevirksomhet ved og på Grønland i de siste 10 år. Stoffet til avhandlingen er skaffet tilveie ved korrespondanse og ved muntlig innsamling i Haugesund, Bergen, Brandal, Ålesund, Tromsø og Hammerfest i desember 1931 og januar 1932. Fra og med 1924 må føreren av et fartøi som kommer med fangst fra Ishavet, ved ankomst til havn levere til tollstedet en spesifisert oppgave efter skjema over fangstens art og størrelse og de besøkte fangstfelter. Denne oppgave sendes i to eksemplarer til Selfangstkommissjonen, Oslo, som videresender det ene til Fiskeridirektoratet. Når fangsten er sortert og solgt, utfyller også rederiet et skjema, som omfatter en sorteringsoppgave og en spesifikasjon av levert fangst samt turens samlede avklaringsverdi. Skjemaet sendes, som det førstnevnte, til Selfangstkommissjonen og Fiskeridirektoratet. Til kontroll av de opplysninger vi har innsamlet har vi hatt de lister som velvilligst er sendt oss fra tollstedene, og endelig har vi i Fiskeridirektoratet gått igjennem de fangstoppgaver som den offisielle fangststatistikk er bygget på. Det er lykket oss å belegge næsten hver Grønlandstur i dette tidsrummet med opplysninger fra flere hold. De ofte forekommende divergenser mellom de forskjellige opgaver er søkt opplært ved fortsatt korrespondanse. For Østgrønlands vedkommende har hovedvekten vært lagt på å skaffe rede på antallet av fangstturer og fartøienes rute.

Håkjerringfisket i Grønlandsstredet har vi imidlertid også søkt å belyse ved en statistikk over tranutbyttet for hver enkelt tur gjennom de år fisket har vært drevet, idet innklareringsskjemaene hittil ikke har hatt noen rubrikk for dette fiske.

Den utrettelige imøtekommenhet som er vist oss av kapteiner, fangstfolk, redere og offentlige kontorer fortjener vår beste takk.

Ved behandlingen av den norske ishavsfangst deles Grønland naturlig i tre deler: Det nordlige Østgrønland (Fra Scoresby Sund og nordover). Det sydlige Østgrønland (Syd for Scoresby Sund), og Vestgrønland.

I

Det nordlige Østgrønland (fra Scoresby Sund og nordover).

A. Den ordinære sommerfangst.

Den norske fangstvirksomhet på det nordlige Østgrønland tok sin begynnelse med selfangeren »Hekla«s reise, kapt. RAGNV. KNUDSEN, i 1889 til kysten mellom Franz Josefs fjord og Ardencaple Inlet (cfr. Solberg 1929). Til og med 1921 var det nordlige Østgrønland blitt besøkt av i alt 81 norske fartøier (if. Isachsen 1922), hvorav de aller fleste hadde drevet en almindelig kompletteringsfangst langs land av storkobbe, hvalross, snadd, moskusokser, bjørn og laks etter avsluttet selfangst i Vestisen eller i Grønlandsstredet. Noen få hadde ført utenlandske turister eller videnskapelige ekspedisjoner til Østgrønland, og to av fartøiene hadde også overvintret der borte.

Det ligger i sakens natur at det er uhyre vanskelig å få disse oppgavene over fangstferdene til Grønland absolutt fullstendige; og særlig tungvint er det for årene før 1924, da ennå innklaringsoppgavene for ishavsfartøiene var meget mangelfulle. Redernes protokoller er oftest svært summariske i sin angivelse av skibenes rute og fangstens art, journalene er, om det da i det hele tatt har vært ført dagbok, ofte tapt ved forlis eller brand, og skipperne kan være avgått ved døden, eller være ute på arbeide, så de ikke har vært å treffe av den grunn. Det har derfor vært mulig for oss i 1931 og 1932 å få rede på noen få ferder som ikke er kommet med i forrige avhandling (Isachsen 1922). Disse rettelsener og tillegg er følgende:

Kapt. MORTEN ISAKSEN var på Østgrønland med jakt »Spidsbergen« i juli—august 1901. Han tok 46 hvalross på en sandbanke

i Claveringfjorden, og fangstet for øvrig fra denne fjord nordover til Shannonøya¹.

I 1908 gikk D/k »Union«, kapt. OLE S. BRANDAL, etter fangst i Stredet nordover langs land mellom spredte florer til Kapp Mary. De fikk en del storkobbe, men ingen hvalross eller moskus. Etter å ha vært i land på sydostodden av Shannonøya, satte de ut gjennom isen herfra og kom til Ålesund i midten av august.

I 1916 var M/k »Johs. Bache«, kapt. OLAF ERIKSEN, på fangst i Vestisen, hvorfra den satte inn til Østgrønland på ca. $74\frac{1}{2}^{\circ}$ n. br. Landet blev fulgt nordover til litt forbi Shannonøya, hvor isen stengte. De satte da ut gjennom isen her nord til Sørkapp på Spitsbergen, etterat de hadde fått noen bjørn og storkobbe under land. Meningen hadde vært å trenge frem til Koldeweyøya for å se etter hvalross.

Efter fangst i Vestisen og Stredet gikk »Blomstersæl«, kapt. OLAF ERIKSEN, i 1918 nordover langs Østgrønland til Shannonøya for å fange levende bjørn på innsiden av florene. Det synes særlig å være Tromsøværinger som har lagt sig efter denne fangsten av bjørn efter avsluttet selfangst, men også Møreskutene har søkt efter bjørn på denne måten, om enn i mindre utstrekning. Skutene går da fra Stredet mot strømmen nordover mellom florene, og kommer ofte tett under land både nord og syd for Scoresby Sund. Bjørnen treffes, efter kapt. PEDER TRANDALS utsagn, mest i to strimer på langs i isbeltet, nemlig under land (på innsiden av florene eller på fastisen, landisen), og i den ytre del av isbeltet hvor florene og »brekkisen« møtes. »Brekkingen« er isbeltets ytterste del, som er opbrutt og fordelt av sjøgangen utenfor. Innenfor treffer man store, »ubrekte« florer. Disse turene efter bjørn foretas, som sagt, efter avsluttet selfangst, og blir derfor p. gr. a. kullmangel gjerne nokså kortvarige. Det var for øvrig mer av slike bjørneturer tidligere, da sommerskinn av bjørn stod i relativt bedre pris enn nu.

Det er sannsynlig at flere av disse svippturene langs Østgrønland kan ha undgått vår oppmerksomhet under innsamlingen, og det må i det hele pointeres at det stoff som her fremlegges bare viser det antall norske ferder til Grønland som det har lyktes oss å få

¹ Oplysningen stammer fra Morten Isaksens sønn kapt. Johan Isaksen, og er velvilligst formidlet av konsul Carl S. Sæther og dosent Adolf Hoel.

sikker rede på. Det virkelige antall har antagelig vært litt større (cfr. også Isachsen 1922, s. 259).

Kapt. OLAF ERIKSEN »fangstet« også i 1919 med »Blomstersæl« ved Østgrønland. Han var det året i slutten av sesongen ved Scoresby Sund, og reiste like hjem derfra. Likeså var ERIKSEN i 1920 på Østgrønland, idet han da gikk med M/k »Sleipner« fra Stredet nordover langs landet. Han gikk inn i Franz Josefs fjord, tok noen moskus i Moskusoksefjorden, og dro rett hjem til Tromsø derfra.

M/k »Polara«, kapt. I. S. REMØ, gikk i 1919 etter fangst i Vestisen den 26. juni innover til Østgrønland på 73½° n. br. De var i land på Kapp Hold with Hope 28. juni, og gikk derfra nordover. Tørnet for vannfylling ved Hvalrossøya, hvor de også var på land og samlet egg, da der fantes masser av ærfugl. Fra Hvalrossøya gikk de vestover, og var igjen i land på Claveringøya. Nu gikk de nordover forbi Shannon mot Kapp Bismarck, og derfra igjen sydover til Wollaston Forland, hvor de tok noen moskus. Den 4. juli gikk »Polara« ut og hjem til Ålesund. Den samlede fangst på hele turen var 1000 sel (grønlandssel og storkobbe), 8 døde og 2 levende bjørn, 3 døde moskus og 5 hvalross.

I Isachsen 1922, s. 228 og 256, står oppgitt at D/k »Aarvak« var ved Østgrønland i 1920. Det skal være 1919, feilen er for øvrig rettet allerede i Isachsen 1925, s. 42. »Aarvak« var i 1919 i Hurry Inlet i Scoresby Sund, hvor den tok noen moskus for å få ferskt kjøtt.

Bortsett fra denne rettelse blir der altså 7 tillegg til Isachsens liste av 1922. Til og med 1921 har da i alt 88 norske fartøier besøkt Østgrønland fra og med Scoresby Sund og nordover.

1922—1931: Der har såvidt vi vet ikke vært noe besøk av norske fangstmenn på det nordlige Østgrønland sommeren 1921. Dette skyldes den store krise våren 1921, med et prisfall som følte ruinerende. En stor del av selfangstflåten lå i oplag det året.

Alt i 1922 blev der en forandring i dette. Utenom »Anni I«, kapt. JOHAN A. OLSEN, som reiste over for å overvintre, blev Østgrønland samme sommer besøkt av 3 norske fangstfartøier, nemlig D/k »Sælharden«, kapt. P. LILLENES, D/k »Kap Flora«, kapt. P. ANDRESEN, og D/k »Jopeter«, kapt. KARL JØRGENSEN. »Sælharden« og »Kap Flora«, som hele tiden var i følge, søkte inn under land ved Scoresby Sund, og fulgte landråken nordover. De var i land mange ganger i området mellem Myggbukta og Wollaston Forland, og fanget en del

levende moskuskalver i Loch Fyne. Etter fangst av levende kalver er det alltid et svært arbeid å samle gress til dyrene på hjemreisen, om man da ikke har med noe fjellhøi hjemmefra. »Sælbarden« og »Kap Flora« tok i 1922 det meste av det gresset de trengte på Clavingøya. Begge disse skutene hadde først fangstet i Stredet.

»Jopeter« derimot kom det året inn til Østgrønland etter fangst i Vestisen. Den forsøkte å forsere isen så tidlig som 16. juni, og kom noen dager senere inn til landisen eller fastisen ved Clavingfjorden. Det var tidlig på sommeren, så landisen var enda meget bred. De fortøide skuta til landiskanten og lå der noen dager, mens de foretok turer inn til land. Folkene gikk over isen 6—7 timer for å komme i land ved Kapp Mary østligst på Clavingøya. De så ingen moskusokser her, men fikk bare noen harer. Dessuten tok de noen få hvalross på landisen på vei fra og til skuta. Skytteren Endresen med 4 mann rodde i fangstbåten fra fartøiet nord til Hvalrossøya for å se etter hvalross, men fikk bare én. Mens de var her, røk det op til storm, så de måtte dra på land og hvelve båten over sig. Da de hadde vært borte i tre døgn, kom fartøiet etter og hentet dem. De fikk da se røik av et hus på Sabineøya, og etpar dansker fra »Østgrønlandsk Compagnie« kom roende ut og hilste. De sendte også post hjem med »Jopeter«, som satte ut gjennom isen herfra og kom til Ålesund sist i juli.

1923 var et usedvanlig vanskelig isår i Grønlandsisen. »Anni I« blev borte i isen på hjemtur fra Myggbukta. »Conrad Holmboe« blev fast og kom i midten av oktober inn til Island som vrak. Den danske »Teddy« klarte å komme inn og hente Østgrønlandsk Compagnies fangstfolk, men da den skulde ut igjen, blev også den fast og drev helt ned mot Angmagssalik, hvor den blev forlatt. Ingen norske ishavs-skuter kom det året inn til land nord for Scoresby Sund.

»Quest«, kapt. L. SCHJELDERUP, hvormed Gunnar Isachsen i 1924 foretok eftersøkningen efter den forsvunne »Anni I« på Østgrønland fra Scoresby Sund til Sabineøya, drev også fangst, bl. a. av hvalross i Hurry Inlet ved Scoresby Sund.

D/k »Polaris«, kapt. JOHAN P. BRANDAL, fangstet efter Stredet omkring 1. august 1924 ved Scoresby Sund, hvor han også var på land. Levende bjørn var godt betalt den gangen, så de 6 levende bjørnene de fikk, utbragte ved hjemkomsten 7000 kroner netto. — »Jopeter«, kapt. VEBJØRN LANDMARK, tok først full fangst i Vestisen, og reiste så rett inn til Hold with Hope, hvor han traff

fastis langs land de siste dager av juni 1924. Tok så en tur nordover til Bass Rock, og derfra tilbake til Kapp Mary. Etter å ha forsøkt å komme inn i Myggbukta, hvor imidlertid fastisen stengte, sattes kurs for Ålesund, hvortil »Jopeter« kom 1. august. — D/k »Sælbarden«, kapt. I. FOLLESTAD, gikk samme år etter endt Stredefangst nordover til Østgrønland, hvor der blev fanget en del storkobb^e, moskus og bjørn, og en lignende ferd blev gjort av D/k »Fangstmand«, kapt. HÅKON J. BRANDAL, som drev fangst i Claveringfjorden i august. Likeså var M/k »Orlando II«, kapt. OSKAR GRØDAHL, og D/k »Vestad«, kapt. M. MARØ, på Østgrønland i 1924 (cfr. Isachsen 1925, s. 162).

I 1925 fangstet 7 norske ishavsfartøier på Østgrønland. »Fangstmand«, kapt. HÅKON J. BRANDAL, og »Sælbarden«, kapt. I. FOLLESTAD, tok endel bjørn, moskus og storkobbe, særlig rundt Claveringfjorden. D/k »Malula«, kapt. BERTEL CHR. LANDMARK, utførte denne sommer en bemerkelsesverdig reise. Fra Stredet gikk den nordover og under land ved Scoresby Sund i midten av juli. Herfra fulgtes landet nordover. Da Franz Josefs fjord og Davy Sund enda var »ubrekt«, fortsattes nordover til Claveringfjorden. Her gikk de et stykke inn, men snudde igjen, og dro nu videre mot nord på østsiden av Shannonøya helt til nordspissen av Ile de France på 77° 50' n. br., hvor de blev stanset av tett bakse. Sannsynligvis har ingen norske fangstfolk vært så langt nord på denne kysten siden 1905, da et båtlag fra »Søstrene«, kapt. GRØDAHL, trengte frem til Ile de France, som senere samme sommer fikk sitt navn av Hertug Philippe av Orleans med »Belgica«. »Malula« gikk derefter syd til Skjærfjorden, hvor de fikk noen bjørn og storkobbe. Her så de også en mengde narhval. Etter å ha tatt noen moskus i Loch Fyne og ved Revet innerst i Tyrolerfjorden, dro de ut og hjem til Ålesund.

M/k »Hanseat, kapt. TH. GRØDAHL, kom 13. august 1925 tilbake til Tromsø fra Vestisen og Østgrønland med 290 sel, 11 hvalross, 6 døde og 3 levende bjørn og 9 døde moskus.

M/k »Polara«, kapt. I. S. REMØ, avgikk fra Ålesund 2. mai 1925 for fangst i Vestisen og ved Grønland. Fangstet langs iskanten til 4. juli, da den gikk inn til land på ca. 69½° n. br. Herfra fulgtes landet nordover. Siden 20. juni hadde de ustanselig hatt tykk tåke uten et »oplett«. De måtte ofte snu etter storkobbe, da de ikke fikk øie på den før i det øieblikk de passerte. Første landstigning blev foretatt på Kapp Moorsom på 72° 15' n. br., hvorefter

de fortsatte til Jacksonøya, hvor de var i land og sanket egg. Den 14. juli gikk de ut og hjem til Ålesund. Været hadde hele tiden under land vært dårlig. Den samlede fangst var 700 sel, 40 storkobbe og 8 døde bjørn.

M/k »Taakeheimen«, kapt. I. JOHANNESSEN, fulgte i 1925 kysten av Østgrønland fra ca. 66° n. br. til 73° 30' n. br. for komplettering av fangsten. Utbyttet av turen langs land var ca. 100 dyr.

Efter fangst i Vestisen gikk M/k »Vikfjell«, kapt. ANTON JENSEN, samme år inn til Østgrønland, hvor folkene var i land på Claveringøya. Isforholdene her inne var for øvrig slik at de ikke kunde ta noen fangst under land.

»Fangstmand«, kapt. HÅKON J. BRANDAL, var også i 1926 en kort tur i Claveringfjorden på Østgrønland. De fanget litt storkobbe og bjørn og noen moskus til ferskt kjøtt. Fartøiet var hjemme i Ålesund allerede 5. august. — »Fortuna«, kapt. PEDER LANGAUNE, gikk samme sommer under land syd for Scoresby Sund på ca. 67° n. br., og fulgte så landet nordover til Myggbukta. Fangst blev drevet i Claveringfjorden og »Shannonfjorden« (det store fjordkomplekset innenfor Shannonøya), hvor de var i land to—tre steder. Herfra gikk de hjem.

Efter god fangst i Stredet i 1927 gikk »Fangstmand«, kapt. VEBJØRN LANDMARK, til Isafjord på Island og bunkret, og derfra sattes kursen for Østgrønland. Søkte inn under land ved Liverpoolkysten, men her blev skibet stanset og måtte ut til kanten av drivisen igjen. Litt lenger nord, ved Bontekoeøya, kom den så til land i begynnelsen av august. Efter et besøk i Myggbukta tok de 4 moskus nordover mot K. Hold with Hope, og fortsatte derefter til Claveringøya, hvor de fanget en del hvalross ved Sandodden i Tyrolerfjorden. Herfra gikk de i »landvannet« videre til Shannonøya, men fikk ingen fangst der, hvorfor de gikk tilbake sydover utenom Bass Rock, og så nordvestover i sundet mellem Sabineøya og fastlandet til Kuhnøya. Tilbakeveien las om Kapp Mary, og fra Bass Rock satte de fra land for Ålesund. Resultatet av sommeren var 1305 sel, 58 hvalross, 1 »hornfisk« (narhval), 4 døde moskus og 3 døde bjørn.

Fangstskutene »Lysningen«, kapt. SIGVALD S. BRANDAL, »Polarhavet«, kapt. PEDER E. P. BRANDAL, og »Aarvak«, kapt. JOHAN S. BRANDAL, var i følge på Østgrønlandsturen i 1927, efter fangst i

Stredet. De gikk inn ved Scoresby Sund¹, og fulgte så fastiskanten nordover til Hold with Hope, hvor de første gang var i land og tok noen moskus. Etter besøk i Myggbukta, hvor de var i land og hilste på overvintringsekspedisjonen, tok de en del moskus også ved Kapp Franklin. Denne fangsten i land blev, likesom bjørnefangsten i isen på hjemveien, drevet i fellesskap av de tre skutene. Da det tok til å minke på kullene, sattes kursen hjemover fra Kapp Franklin. De blev alle tre innklarert i Ålesund 15. august.

»Polaris«, kapt. JOHAN P. BRANDAL, fangstet i 1927 på samme måte som i 1924 ved Scoresby Sund. Utenom Stredefangsten, 1857 klappmyss, blev resultatet 2 levende og 13 døde bjørn. Levende bjørn blev nu meget dårligere betalt enn i 1924. De utbragte i 1927 for denne skute bare 425 kroner netto for stykket.

I 1928 har der, så vidt vi har kunnet få greie på, ikke vært noe besøk av norske fangstskuter på det nordlige Østgrønland, utenom M/k »Terningen«, som i august skiftet overvintringsmannskap på de norske fangststasjonene i land. At der ikke var noen ordinær norsk sommerfangst på det nordlige Østgrønland dette år, har sin årsak i denne fangstvirksomhets særlige karakter: Bortsett fra en enkelt ekspedisjon efter laks i 1931, er den vesentlig en *kompletteringsfangst* for skuter som tidligere på sommeren har drevet selfangst i Vestisen eller i Stredet, og som ikke akter sig til Island på sildefiske. Det er da naturligvis de skuter som har mindre tilfredsstillende fangst av sel og klappmyss, som har størst interesse av å søke inn til det østgrønlandske fangstfelt, hvor de kan »skjøte på« med storkobbe, hvalross, snadd, bjørn, moskus, narhval og laks, foruten matnyttig småfangst som fugl, egg og harer. Nu var nettop 1928 et kronår for klappmyssfangsten i Grønlandsstredet, idet selfangerne fikk så å si full last i juni—juli, og måtte gå hjem med fangsten. Siden 1924, som er det første år man har noenlunde tilfredsstillende innklareringsopgaver for selfangsten, er der intet år som har gitt en så stor klappmyssfangst som 1928:

	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Klappmyss i alt	21340	54523	53109	59225	66652	42282	36021	33633

Nedgangen i klappmyssfangsten i selve Stredet fra 1928 til 1930 (siste år hvorfra der foreligger detaljopgaver) er enda meget større enn tabellen viser. Klappmyssen fanges på to felter, dels i

¹ Fangstfolk sier også »Skjærbesund«, med enstavelses tonelag.

Vestisen om våren, og dels i Stredet om sommeren. Før tiden er det slik at det vesentlig er Tromsø- og Hammerfestskuter som fanger i Vestisen, mens de gjennomgående kraftigere Sunnmørsskutene utgjør det overveiende antall av dem som fanger i Stredet, hvor isen er grovere og vanskeligere. Fordeler man klappmyssfangsten 1928—1930 efter fartøienes hjemsteder, får man følgende bilde:

	Antall klappmyss		
	1928	1929	1930
Møreskuter	54 310	22 655	13 516
Troms- og Finnmarks- skuter	8 320	16 802	21 645

Ekstraturen efter kompletteringsfangst nordover til Østgrønland innebærer alltid en viss risiko. Fartøiene må som oftest både for å komme inn under og ut igjen fra land forsere et isbelte av større eller mindre bredde, og faren for å skade skuten, bli fast i isen eller i verste fall forlise er alltid til stede. Med de usedvanlig gode fangster som gjordes i Stredet i 1928 var det ingen som behøvde eller vilde ta risikoen ved å søke under land med lasten inne.

I 1929 var M/k »Kap Flora I«, kapt. P. ANDRESEN, og M/k »Sælbarden«, kapt. P. LILLENES, i følge under fangst på Østgrønland. De gikk under land ved Liverpoolkysten, og fortsatte nordover langs fastiskanten til Myggbukta for telegrafering. Ruten gikk videre forbi Hollandsøya til Kapp Kraus, hvor de var i land. Mot nord kom de til forbi Kapp Philip Broke på Shannonøya, ca. 75° 10' n. br., hvor de blev stoppet av isen. Efter å ha vært på land her og flere andre steder på Shannonøya, snudde de sydover. På Bass Rock gikk de i land for å se efter depotet fra Baldwin-Zieglerekspedisjonen. Ved Kapp Herschel var de igjen i land, og traff her »Vesle-Kari« med A. K. Orvins ekspedisjon. Herfra gikk de syd til Loch Fyne, hvor de fanget de moskus som nu er sluppet ut på Spitsbergen. Siste gang de var på land var ved den danske stasjon ved Hold with Hope. Langs Østgrønland blev fanget storkobbe, moskus, hvalross og bjørn, og utbyttet av denne fangsten langs land er for begge skuter tilsammen anslått til ca. 30 000 kroner.

Samme sommer gikk D/k »Hjelmen«, kapt. OLAF ERIKSEN, efter endt Stredefangst nordover og inn i Scoresby Sund, hvor den fortsatte inn i sidefjorden Hurry Inlet. Den traff her fastis et stykke inni, og gikk derfor ut igjen og rett hjem til Tromsø.

Det hendte i sin tid at hvalbåter fra de hvalfangststasjoner som før 1915 fantes på Island, fanget hval helt bortunder Østgrønlandskysten (se Isachsen 1922, s. 260). I 1929 var igjen norske hvalfangere ved denne kyst, idet flytende kokeri »King« av Haugesund, bestyrer SVEND LOTHE, kapt. FR. HALLESEN, med en hvalbåt »Herkules«, kapt. CARSTEN OLSEN, en tid av sommeren fanget hval helt inne i munningen av Scoresby Sund. Fangstturen varte fra slutten av april til midten av september, og utbragte 2500 fat olje. Fangstfeltet strakte sig fra Jan Mayen forbi Island ned mot Kapp Farvel.

Likeså i 1930 var samme kokeri, samme bestyrer, kapt. A. SMEDSVIK, med hvalbåtene »Busta«, kapt. SEVERIN JACOBSEN, og »Foula«, kapt. CORNELIUS CHRISTIANSEN, på hvalfangst i munningen av Scoresby Sund. Fangsten begyntes dette år syd og vest for Island, og fortsattes nordover forbi Jan Mayen til Svalbard, hvor skibene bunkret. Derefter gikk de vestover igjen, og fangstet sydover og vestover omtrent etter samme rute som i 1928. Utbyttet blev i 1930 3800 fat olje.

Også en annen norsk hvalfangstekspedisjon fanget i 1930 i munningen av Scoresby Sund, nemlig flytende kokeri »Norskehavet«, bestyrer L. TESDAHL, med tre hvalbåter: »Herkules II«, kapt. R. ABRAHAMSEN, »Silva«, kapt. N. OLSEN ULA, og »Scapa«, kapt. SEVERIN GODØ. Ekspedisjonen avgikk fra Haugesund 1. juni og kom tilbake 14. oktober. Fangsten begyntes nordøst for Jan Mayen. Herfra forsøkte de å komme inn mot Shannonøya, men isen stengte, så de kom ikke til land før ved Scoresby Sund, hvor der var praktisk talt isfritt de siste dager av juni 1930. Ekspedisjonen fortsatte stadig sydover, og fanget i slutten av sesongen på vestsiden av Grønland. Utbyttet blev 7700 fat olje, til en verdi av ca. 573 000 kroner.

M/k »Gungnir«s tur 1930, kapt. O. M. TOKLE, har en særlig interesse, eftersom det er den eneste norske fangstskute hittil som har kombinert håkjerringfiske i Stredet med en fangsttur etter moskus langs det nordlige Østgrønland. Etter Stredefangsten kom den gjennom drivisen inn til fastiskanten ved Myggbukta 30. juli og fortsatte nordover. Om aftenen den 31. juli tørnet de i Loch Fyne, hvor de drev moskusfangst til 9. august. Den 10. august passerte de Myggbukta for telegrafering, og etter enda en landstigning ved Hold with Hope styrtes ut gjennom isen sent om kvelden samme dag. »Gungnir« kom til Ålesund 17. august med 440 sel, 74 fat håkjerringtran, 16 levende og 26 døde moskus.

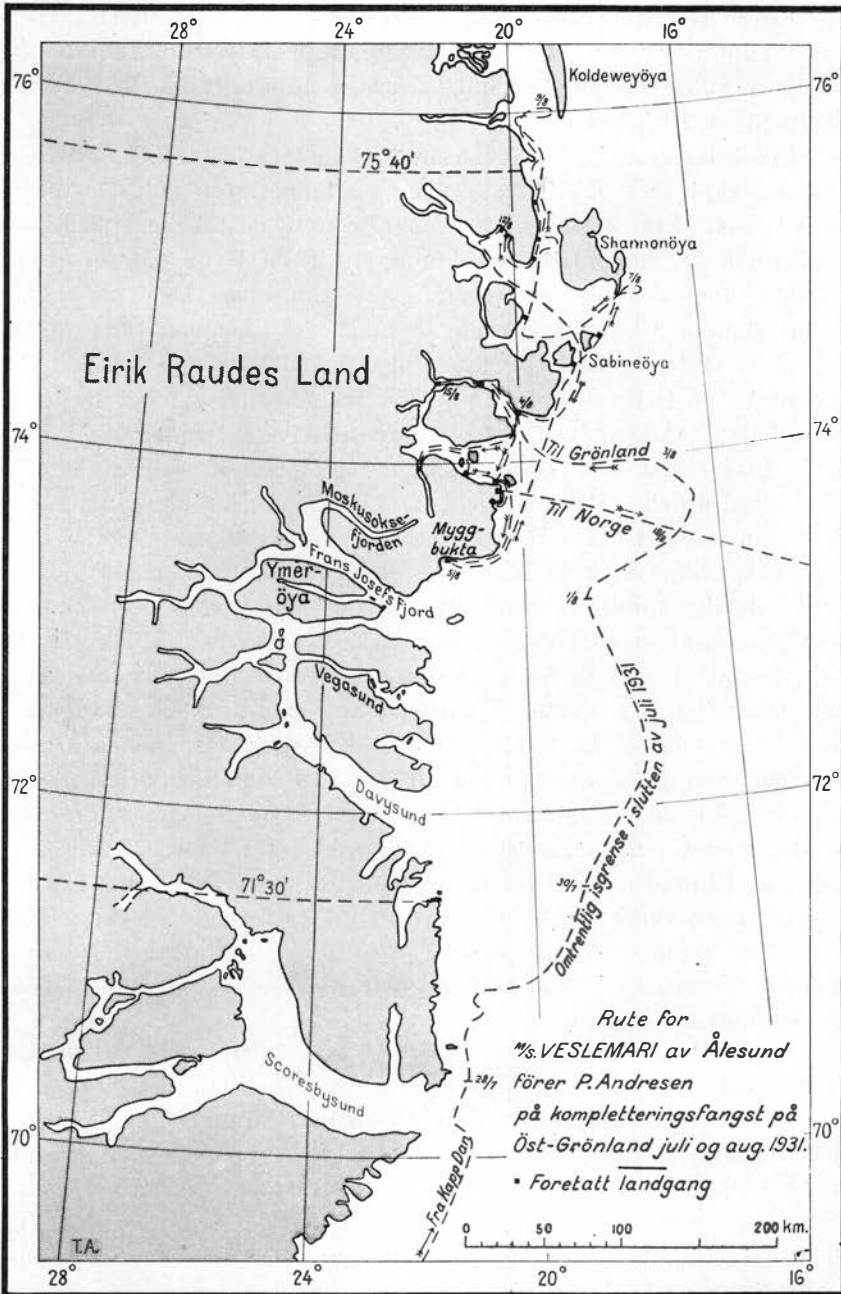

Fig. 1. »Veslemari«-s rute 1931, et typisk eksempel på en sommer-fangstferd til Østgrønland. — Utarbeidet og rentegnet av Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelser.

Efter avsluttet Stredefangst 1930 gikk Tromsøskutene »Hjelmen«, kapt. OLAF ERIKSEN, og »Våland«, kapt. INGVALD JOHANNESSEN, i følge nordover langs Østgrønlandskysten til Franz Josefs fjord, og derfra hjem til Tromsø.

Likeledes var M/k »Sælbarden«, kapt. OSVALD LILLENES og »Enos«, kapt. OLE RØTSETH, i følge på fangstturen langs Østgrønland i 1930. Fra Stredet gikk de nordover til de tok land på Liverpoolkysten 28. juli. Gikk direkte op til Loch Fyne og Claveringfjorden, hvor der blev drevet fangst av moskus. Den 12. august forlot skutene Claveringfjorden og gikk rett hjem derfra.

M/k »Pil«, kapt. B. OLSVIK, blev i 1931 utrustet spesielt for laksefiske på Østgrønland. Den gikk fra Ålesund 27. juli til Kapp Herschel på Østgrønland, uten først å drive selfangst ute i isen. »Pil« gikk først inn Tyrolerfjorden, og forsøkte senere fisket i Claveringfjorden. 32 elver i dette fjordkompleks blev undersøkt, men man fant ikke laks i disse. Derimot fantes laksen langs kysten, men ekspedisjonen kom ikke over drivverdige forekomster. Etter kapt. Olsviks opfatning kan dette skyldes at ekspedisjonen kom så sent på sommeren til Østgrønland. Laksen søker nemlig land straks isen går op. Olsvik så forresten flere stim, som gikk helt op i fjæra som makrellen her hjemme. Utbyttet av fiskeforsøkene blev bare 8 tønner saltet laks. Til redskap hadde ekspedisjonen landnot, kilenot og garn, men kilenøtene var noe for dype, hvorved fisken lett går ut. Da det gikk så dårlig med fisket, måtte ekspedisjonen ta fatt på moskusfangst. Fra Claveringfjorden gikk »Pil« nordover til innsiden av Kuhnøya, hvor der fantes store mengder av moskus. Kapt. Olsvik så en flokk på 49 dyr, hvorav 16 kalver. Fra dekket talte han på en gang med kikkert 200—300 dyr. Utbyttet av turen blev, utenom laksen, 10 levende og 50 døde moskus. »Pil« kom tilbake til Ålesund 28. august.

Kapt. P. ANDRESEN med M/k »Veslemari« gikk 4. august 1931 under land ved Scoresby Sund på vei til det nordlige Østgrønland. Det lyktes ikke for isen å komme nordover langs landet, derfor måtte fartøiet ut igjen. Det fulgte nu iskanten til ca. 74° n. br., og gikk der rett inn til Kapp Herschel på nordsiden av Claveringfjorden. Etter en landstigning vest for Kapp James gikk de til Myggbukta for å telegrafere. Andresen tenkte nu å trenge frem mot nord til Kapp Bismarck, som er kjent for å være en god hvalrossplass. Underveis nordover var han innom Germaniahavn på

Sabineøya. Ved Kapp Philip Broke på Shannonøya blev fartøiet stan- set av is, og gikk sydover igjen til Pendulumøya og derfra inn mot Kuhnøya. Langs fastlandet lyktes det nu å komme nordover til tvers av Besselfjorden, hvor imidlertid den ubrekte bayisen hindret videre fremkomst. På veien sydover igjen var de i land 3 steder på Hoch- stetter Forland, og likeså inne i bukta på innsiden av Forlandet. På det siste sted var de opover langs en større elv for å se etter laks, men fant ikke annet enn yngel. I Ardencaple Inlet blev de igjen stengt av isen. De gikk så inn Tyrolerfjorden helt til Revet, og fangstet tilslutt flere steder på sydsiden av Claveringfjorden før de fra Kapp James satte kurs mot Norge 16. august.

B. Norske fartøiers ferder til det nordlige Østgrønland i annet øiemed enn den ordinære sommerfangst.

Den erfaring og øvelse som norske fangstfolk har erhvervet sig under sine fangstferder til Østgrønland, skaffer dem inntekter også på annen måte enn ved den almindelige fangstfart, idet norske ishavsskuter med full norsk besetning leies ut til videnskapelige ekspedisjoner, turistferder, eftersøknings ekspedisjoner og over- vintringsekspedisjoner, både norske og utenlandske. Som det vil fremgå av tabellen s. 36 må den økonomiske betydning av denne spesialfart ikke undervurderes: *34,6 procent* av de ferder som er foretatt med norske fartøier til det nordlige Østgrønland i perioden 1922—1931 har hatt annet øiemed enn den ordinære sommerfangst. I forhold til det samlede antall norske fartøier som har deltatt i Øst- grønlandsfarten spiller derfor disse ferder en betraktelig rolle. Vi skal her kort nevne de norske fartøier som i det siste ti-år har seilt på Østgrønland med slike spesielle formål.

Kaptein JOHAN A. OLSEN, som overvintret i Myggbukta 1922— 1923, var leder for en fangstekspedisjon på i alt 7 mann som reiste over med sitt eget fartøi, M/k »Anni I«. Fartøiet blev liggende vinteren over i Myggbukta. I midten av august 1923 forlot ekspedi- sjonens deltagere Grønland med fartøiet. Siden har man intet hørt til dem, heller aldri funnet noen rester av skuten, som må være forlist ute i drivisen på hjemveien (cfr. Isachsen 1925).

I 1923 blev der utrustet 3 norske fartøier for reise til Østgrøn- land. Det ene, M/k »Ørnes« med en vinterfangstekspedisjon, gikk i det hele tatt ikke inn i drivisen som var meget tett og vanskelig

den sommer, men reiste i stedet op til nordsiden av Svalbard, hvor den overvintret¹.

De to andre var M/k »Conrad Holmboe«, kapt. JOHN NÆSS, med en norsk videnskapelig ekspedisjon og nytt mannskap til fangststasjonene på Østgrønland, og M/k »Heimen«, kapt. JAKOBSEN, som skulde føre den engelske dr. J. M. Wordie's ekspedisjon til Franz Josefs fjord.

»Heimen« forsøkte å trenge gjennom drivisen, men blev fast. Efter flere kritiske situasjoner kom den sig løs igjen, og gikk til Island med den engelske ekspedisjon. Østgrønlandsturen måtte oppgis.

»Conrad Holmboe« blev også fast og drev med isen sydover langs Østgrønland til den kom sig ut igjen nede på ca. 69° n. br., nordvest for Kapp Horn på Island. Skuten blev bragt inn til Isafjord som havarist (cfr. Isachsen 1925, hvor også kart over driften finnes). Under driften var de særlig nær landet fra Davy Sund og sydover. Den 28. august var det til og med utsikt til at skuten skulde bli satt på land av isen ved Kapp Swainson nord for Scoresby Sund. Den var da mindre enn 1 nautisk mil fra stranden.

Sommeren 1924 foretok Gunnar Isachsen med D/k »Quest«, kapt. L. SCHJELDERUP, en nøiaktig undersøkelse av Østgrønlands kyst mellom Kapp Brewster og Sabineøya for å søke efter den forsvunne »Anni«-ekspedisjon (cfr. Isachsen 1925).

I 1926 ledet dr. J. M. Wordie en videnskapelig ekspedisjon til Østgrønlandskysten mellom Davy Sund og Sabineøya med D/k »Heimland I«, kapt. L. JAKOBSEN. Fartøiet kom den 20. september tilbake til Tromsø, hvor det blev innklarert med en fangst av 20 klappmyss, 10 storkobbe, 2 hvalross, 10 bjørn, 4 moskusskinn og 3 ulveskinn.

Samme sommer blev en norsk vinterfangstekspedisjon på 6 mann under ledelse av Nils Foldvik satt over til Østgrønland med M/k »Ringsæl«, kapt. ANTON JENSEN. »Ringsæl« tok noen få dyr underveis, og kom tilbake til Tromsø 15. august med 51 klappmyss og 1 bjørn.

Siste gang en norsk vinterfangstekspedisjon har hatt eget fartøi med til Østgrønland var i 1927, da 6 mann som skulde fangste i 2 år fra Claveringfjorden og nordover til Pendulumøya, kom over med

¹ Denne ekspedisjon er ikke medregnet i tabellen s. 36.

»Hird«. Fartøiet blev lagt i vinterhavn ved Finschøyane, men forliste i en storm allerede 27de august 1927 (cfr. Orvin 1930, s. 110).

Den nettop nevnte »Foldvikekspedisjon« blev hentet hjem sommeren 1928 med M/k »Terningen«, som samtidig satte over Finn Devolds fangstekspedisjon på 6 mann.

I 1929 blev 10 mann fra det danske fangstselskap, Østgrønlandsk Fangst Selskab Nanok A/S, satt over med »Birkild« av Ålesund, kapt. LARS SAURE. Isforholdene var denne sommer vanskelige (Orvin 1930, s. 137). Da »Birkild« skulde hjem fra Østgrønland, kunde den ikke trenge rett ut østover, men måtte følge florene sydover og kom ikke ut i åpen sjø før på ca. 68° n. br.

Dr. J. M. Wordie var også denne sommer på Østgrønland med D/k »Heimland I«, kapt. L. JAKOBSEN. Samtidig med ham arbeidet også en norsk videnskapelig ekspedisjon under ledelse av A. K. Orvin der borte. Den var utsendt av Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelser, og hadde leid D/k »Veslekari« av Ålesund, kapt. H. REKDAL:

Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelser hadde også i 1930 en videnskapelig ekspedisjon på Østgrønland, denne sommer under ledelse av Adolf Hoel. Fartøiet var det samme som i 1929, »Veslekari«, kapt. P. LILLENES.

11 amerikanske turister og en norsk læge foretok i 1930 en jakt-tur til Østgrønland med »Nordkap II« av Tromsø, kapt. ISAK ISAKSEN. De dro inn til bunnen av Franz Josefs fjord, og bereiste derefter kysten nordover til Shannonøya.

Samme sommer var den norske selfanger »Grande« i Scoresby Sund (Hurry Inlet) med rumeneren Constantin Dumbrava.

I 1931 hadde Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelser leid M/k »Polarbjørn«, kapt. KRISTOFER MARØ, for en ekspedisjon til Østgrønland. Lederen var også dette år Adolf Hoel.

Samtidig med »Polarbjørn« gikk også »Isbjørn« av Tromsø inn i isen mot Østgrønland med et selskap av franske turister. Da imidlertid isforholdene var noe vanskelige, gikk den ut igjen og satte i stedet kursen til Franz Josefs land.

To andre norske fartøier med fremmede turister kom imidlertid programmessig inn til landet. D/k »Veslekari«, kapt. P. LILLENES, var leid av den amerikanske Miss Boyd. På denne tur blev det også utført en del videnskapelige undersøkelser. »Nordkap II«, kapt. ISAK ISAKSEN, hadde 3 amerikanere ombord. Denne siste ferd var, like-

som flere av de foregående, en blanding av turistferd og fangstferd: Den sum turistene betaler er en del av skutens inntekter, men forutsetningen er at skibets mannskap også skal drive fangst underveis efter det almindelige lottsystem, i den utstrekning dette lar sig gjøre langs den valgte rute. »Nordkap II« var således i 1931 særskilt utrustet for laksefiske. Utbyttet blev 30 tønner saltet laks, foruten 8 moskus.

Den følgende tabell gir en samlet fremstilling av den norske beseiling av det nordlige Østgrønland gjennom de siste 10 år:

År	Antall ferder Ialt	Herav			
		På ordinær sommerfangst(3hvalfangstferder til Scoresby Sund medregnet).	Turistferder eller bl. turist- og fangstferder	Fartøier tilh. vintereksp., og fartøier hvormed vintereksp. er satt over eller hentet hjem.	Fartøier på eftersøkningsexp. eller videnskape- lige eksp. — både norske og utenlandske (vidensk. eksp. som har fraktet vintrefangsteksp. medregnet her).
1922	4	3	-	1	-
23	2	0	-	-	2
24	7	6	-	-	1
25	7	7	-	-	-
26	4	2	-	1	1
27	6	5	-	1	-
28	1	0	-	1	-
29	7	4	-	1	2
1930	10	7	1	-	2
31	6	2	2	-	2
Sum	54	36	3	5	10

Legger vi hertil de 88 ferder som det har lyktes å konstatere for tiden før 1922 (se ovenfor s. 24), så får vi som samlet resultat at norske fartøier har foretatt i alt 142 ferder til det nordlige Østgrønland.

For bedømmelsen av den norske fangstflåtes interesser på det nordlige Østgrønland bør man også, på samme måte som det er skjedd for 3 fartøiers vedkommende i ovenstående tabell¹, regne med de fartøier som har vært utrustet for fart på Østgrønland, men som enten av drivisen eller av fastisen langs land er blitt hindret i å komme inn til landet. For tiden før 1922 opgir Isachsen (1922, s. 259) 7 eksempler på slike reiser. Hertil kommer

¹ »Conrad Holmbce« 1923, »Heimen« 1923, »Isbjørn« 1931.

6 reiser som vi har fått oppgitt under innsamlingen i 1932¹. Regnes disse med, kommer tallet på norske ferder til det nordlige Østgrønland op i 155. Av slike ferder, som har hatt til hensikt å trenge inn til det nordlige Østgrønland, men er blitt stanset av isen, har der imidlertid med sikkerhet vært flere enn her nevnt.

C. Norske vinterfangstekspedisjoner til det nordlige Østgrønland 1922—1931.

Til belysning av hvorledes den norske vinterfangst på Østgrønland har utviklet sig, har Norges Svalbard og Ishavsundersøkelser innsamlet et stort materiale, som foreligger bearbeidet i en inngående fremstilling fra A. K. Orvins hånd. Vi kan derfor her undlate å gå nærmere inn på denne side av den norske næringsvirksomhet på Østgrønland, idet vi bare for fullstendighetens skyld meddeler en kort fortegnelse over de forskjellige ekspedisjoner.

1. »Anni«-ekspedisjonen 1922—1923 er allerede nevnt flere ganger foran (se s. 33). Den omfattet 7 mann. Hovedstasjonen sattes op i Myggbukta. Etter avtale med Geofysisk Institutt i Tromsø hadde ekspedisjonen fått meteorologiske instrumenter og en radiostasjon med, likesom også en telegrafist blev med på ekspedisjonen. Den 14. oktober 1922 begynte sendingen av værtelegrammer, og forbindelsen var siden regelmessig hele vinteren. Hele denne ekspedisjon kom bort da »Anni I« forsvant i Grønlandsisen på hjemveien i 1923.

¹ S/sk »Union«, kapt. Ole S. Brandal, var inne under Claveringøya i juli 1904, men kom ikke helt inn til landet da isen pakket sammen så han måtte gå ut. — »Avance« av Brandal, kapt. Sevrin Liavaag, var i 1906 på vei inn mot Grønland sammen med »Havfruen« og »Union« (se Isachsen 1922, s. 235). Det var et vanskelig isår, så de fikk ikke skutene helt til lands tross stort arbeide, og måtte begrense sig til bjørnefangsten. Nærmest land var de ved Bass Rock. Bare »Minna«, kapt. Peter S. Brandal (se Isachsen 1922, s. 233) hadde det året båt til lands, og tok noen få hvalross. — »Union«, kapt. Anders O. Lillebø, søkte inn under samme kyst i 1907, gikk langs Shannonøya og Claveringøya, men kom ikke til land for isen. — Kapt. V. Landmark forsøkte både i 1921 med D/k »Aarvak« og 1923 med D/k »Furenak« å trenge inn til Østgrønland, men blev hindret av is. — Under fangsttur i Vestisen 1929 lå M/k »Polara«, kapt. I. S. Remø, ved Grønland 24. juni på 71° 13' n. br.

2. Efter denne katastrofe kom den norske vinterfangst på Østgrønland ikke i gang igjen før i 1926, da »Foldvik-ekspedisjonens« 6 mann reiste dit bort (leder NILS FOLDVIK). Denne ekspedisjon blev på Østgrønland i to år, til 1928. Fangsten blev drevet på Hudsonlandet, Claveringøya og Wollaston Forland, og på dette felt blev der bygget 17 hus. Utbyttet blev tilsammen 243 hvitrev, 44 blårev, 18 bjørn, 7 ulv, ca. 20 røiskatt og 2 levende moskuskalver.
3. Fra 1927 til 1929 overvintret »Hird«-ekspedisjonens (cfr. foran s. 35) medlemmer på Østgrønland. Den første vinter var de 6 mann. I 1928 reiste en av dem hjem sammen med Foldvik-ekspedisjonens deltagere. De andre 5 overvintret til 1929, da de blev ført hjem med »Veslekari«. Ekspedisjonen bygget 10 hus på Jacksonøya, Claveringøya, Wollaston Forland, Sabineøya og Pendulumøya. Det samlede utbytte var 309 hvitrev, 39 blårev, 40 bjørneskinn, 30 røiskatt, 2 levende bjørn, 2 levende blårev, 2 levende hvitrev, 9 hvalross, 34 moskusskinn, 2 levende moskuskalver og en del sel.
4. I 1928 blev Foldvikekspedisjonen avløst av FINN DEVOLDS ekspedisjon på 6 mann, som overtok den tidligere ekspedisjons hus og fangstfelter, og dertil bygget 2 hus selv. Alle 6 mann blev på Grønland til 1930 (»Den norske Østgrønlandsekspedisjon 1928—30«). Den samlede fangst var 287 døde og 15 levende hvitrev, 42 døde og 2 levende blårev, 8 ulv, 11 bjørn og 24 røiskatt.
5. Fra 1929 til 1931 overvintret 10 mann som var utrustet av Arktisk Næringsdrift A/S for fangst på Østgrønland. Lederen var HALLVARD DEVOLD. Ekspedisjonen fangstet for en stor del på de 3 store øene syd for Franz Josefs fjord, og bygget 35 nye hus. Utbyttet blev 158 døde og 12 levende hvitrev, 35 blårev, 16 bjørn, 1 ulv, 3 røiskatt og 2 levende moskuskalver.

Vinteren 1931—32 overvintret 5 mann for Arktisk Næringsdrift A/S på Østgrønland.
6. »Møre Grønlandsekspedisjon 1930—32« omfattet vinteren 1930—1931 6 mann, delvis de samme som deltok i »Hird«-ekspedisjonen. Denne ekspedisjon utstrakte fangstfeltet bl. a. til sydsiden av Davy Sund, og har bygget 12 hus. Vinteren 1931—1932 består denne ekspedisjon av 4 mann.

Før 1922 hadde 2 norske fangstekspedisjoner overvintret på det nordlige Østgrønland (cfr. Isachsen 1922).

Ved en ordning mellem de norske meteorologiske myndigheter og fangstekspedisjonene har værmeldingsstasjonen i Myggbukta, som er av meget stor verdi for værvarslingen langs Norges vestkyst, uavbrutt kunnet holdes i drift siden 1926. En telegrafikyndig mann er blitt tilknyttet ekspedisjonene som almindelig deltager, og ekspedisjonene har så mottatt en bestemt sum for værtelegrammene. Denne ordning, som har vist sig praktisk og effektiv, er selvsagt meget billigere enn en særskilt meteorologisk stasjon vilde være. Derfor er også de norske værvarslingsinstitusjoner direkte interessert i at ikke fangstmulighetene på de norske vinterfangstfelter på Østgrønland forringes.

II

Det sydlige Østgrønland.

A. I hvilken utstrekning drives klappmyssfangsten innunder land?

Scoresby Sund danner skille mellem to deler av Østgrønlandskysten som er meget forskjellige hvad naturforholdene angår. Nord for Scoresby Sund finnes dype fjorder og store isfrie forland med livsbetingelser for en større bestand av landdyr. Syd for Scoresby Sund går innlandsisen og dens utløpere på lange strekninger helt ut til kysten. Av land sees ellers mest ugjestmilde snaufjell uten plantevekst, og klimaet er rått og fuktig som følge av det varmere Atlanterhavsvann som trenger mot nord i havet mellem Grønland og Island. Det største isfrie forland er landet øst for Sermilikfjorden, og her finnes en koloni på ca. 750 eskimoer rundt Angmagssalik. Disse eskimoene fanger om vinteren en del rev, men lever ellers vesentlig av sel og bjørn. Inntil 1931 har der bare vært én norsk vinterfangstekspedisjon på hele det sydlige Østgrønland, og det er således næsten utelukkende fangsten av sjødyr utenfor kysten som her har hatt interesse for Norge.

Den norske klappmyssfangst i Grønlandsstredet begynte i 1874 (Isachsen 1925, s. 108). Klappmyssen søker til Stredet i mai, juni og juli, da den her finner den is som passer for den under hårfellingen. Eftersom isen ligger, foregår da fangsten i kortere eller lengere avstand fra land. I almindelighet er isbeltet så bredt at fangsten foregår nokså langt fra land. Men isen kan også ligge slik at dyrene treffes helt inne ved kysten. Gunnar Isachsen sier om dette i 1922 (Isachsen 1922, s. 260): »Til trods for de store vanskeligheter der

er ved gjennom den som oftest tætpakkede is at komme under land paa strækningen fra Scoresby Sund og sydover, har en og anden fangstmand fanget inde under land ogsaa her. Fra Angmagssalik og nedover til Kap Farvel har mange, kanskje de fleste norske fangstskippere fanget klods i land.«

Det ansåes dengang uten interesse å gå nærmere inn på dette punkt. Den 10. mai 1921 kom imidlertid Danmarks proklamasjon av sin suverenitet over hele Grønland, og den 16. juni fulgte så en bekjentgjørelse om »at samtlige de til Grønland hørende Kyster og Øer er lukket for Besejling af fremmede Skibe«. Da der ikke forut for dette var gitt noen forklaring på hvorledes disse påbud skulde praktiseres overfor norske selfangere i Stredet, og heller ikke blev gitt noe tilsagn om å ta hensyn til disse fangstinteresser, syntes heri å ligge en hevdelse av at havet også utenfor det sydlige Østgrønland inntil en avstand av 3 nautiske mil fra land var dansk sjøterritorium. Det er derfor blitt om å gjøre å bli klar over i hvilken utstrekning dette »sjøterritorium« har betydning for norsk fangstvirksomhet.

Om dette er det imidlertid uhyre vanskelig å skaffe konsise opplysninger. En fangstmann søker selvsagt op fangsten der hvor den finnes. Det er ham helt likegyldig hvorvidt han under sin ferd i isen befinner sig 2 eller 4 nautiske mil fra land, og heller ikke bryr han sig med å ta peilinger som ikke har noen interesse for ham. Et sikkert holdepunkt er det jo når det kan konstateres at der er foretatt landstigninger fra fangstfarøiene. Nordmennene driver imidlertid ingen fangst på land om sommeren på denne kyst, så derfor går de også bare sjelden i land under fangstturene til Stredet.

Det inntrykk man får ved samtale med fangstfolk, deltagelse i en fangsttur (G. I.) og ved lesning av fartøienes journaler er følgende: I almindelighet, og sett gjennom en lengere årrekke, er det bare en liten del av nordmennenes klappmyssfangst som tas innenfor en avstand av 3 nautiske mil fra land. Hvor liten, er det umulig å si med noen nøiaktighet. De store østlandske dampselfangerne gikk i sin tid lite inn i isen. De lå mest ute ved iskanten og sendte fangstbåtene i vei innover mot fangsten. Det var bare når isbeltet var smalt eller isen særlig slakk at disse skutene kom innunder land. Efterat sunnmøringene tok op klappmyssfangsten i Stredet, drives den med mindre, men allikevel sterke fartøier som trenger inn i isen på en helt annen måte enn før, og fangsten innunder land er dermed kommet til å spille større rolle.

Fig. 2. »Kvitis« (nærmest), »Driftig« og »Isflaamann« gjennom åpen drivis inn mot Steinstrupbreene for å søke etter klappmyssfangsten. Tatt fra »Øst.« Isfjell i bakgrunnen. — Johan T. Ruud fot. 1929.

Med alt mulig forbehold skulde man kanskje våge å anslå den fangst, som med den nuværende teknikk tas innenfor en avstand av 3 nautiske mil fra land, til mellom 5 og 10 procent av den samlede fangst i Stredet, sett gjennom en lengere årrekke. Fra år til år derimot, kan dette forhold variere meget, og det er det som har størst interesse i denne forbindelse.

Under navigasjonen inn gjennom isen hender det ofte at skutene blir fast for kortere eller lengere tid. I så fall blir de på kysten nord for Angmagssalik regelmessig ført vestover mot land med drivisen (Isachsen 1925, s. 108). Den 17. juli 1927 forliste »Stålis«, kapt. ARNE JENSEN, kloss i land ca. 20 nautiske mil nord for Kapp Dan. Den blev knust i en nordoststorm, idet den av drivisen blev trykket mot en »grunnis« (d. v. s. et isfjell som står på grunn). »Stålis« sank på 8 timer med full fangst inne (1670 dyr). Mannskapet, 14 mann, berget sig ombord i D/k »Hvalrossen« av Ålesund, kapt. EIDE.

Om strømmen setter isen, og dermed klappmyssen, inn mot land, fanger skutene helt inn til land, både nord og syd for Angmagssalik.

Enkelte skuter er i skodde kommet helt på innsiden av holmene, i den tro at det var grunniser.

Vi skal her nevne noen få eksempler på fangst innunder land, eksempler som tillater en tallmessig vurdering av hvad fangsten innenfor en avstand av 3 nautiske mil fra land kan bety for en fangsttur til dette felt.

D/k »Kap Flora« hadde i 1923 en samlet Stredefangst av 1950 dyr. Av disse var 900 tatt ved Steenstrupbreene på ca. $66\frac{1}{2}^{\circ}$ n. br. på mindre enn et døgn, og kloss i land, da isen var slakk. Steenstrupbreene er i det hele tatt en viktig plass for klappmyssfangsten. Det regnes for en hovedregel, at finner man ikke fangsten ut for disse breene, bør man søke efter den på en helt annen bredde.

M/k »Godøy«, kapt. P. ANDRESEN, fangstet i 1925 tett under land ved Kapp Löwenörn (ca. $64\frac{1}{2}^{\circ}$ n. br.), da isen lå slik. »Godøy«s reiser dette året gir et godt innblikk i hvordan selfangerne er henvist til vide havområder for å drive sin næring. I februar gikk den som vanlig til Kvitsjøen, og fikk 3600 dyr, som blev losset i Tromsø. Den gikk så straks tilbake igjen til Kvitsjøen, men der var da intet å få. Kursen sattes da nordover. Forbi Kolgujev gikk de op langs isen på vestsiden av Novaja Semlja, hvor de fikk noen få dyr. Iskanten fulgtes nordover og vestover til Hopen, og derfra skar de igjennem isen mellom Sørkapp og Bjørnøya. De kom så bort i Vestisen på ca. 77° n. br., og tok her omkring 50 klappmyss. Iskanten blev fulgt videre mot sydvest. Tvers av Kapp Brewster på sydsiden av Scoresby Sund blev det tatt 350 sel. Fangsten blev, som nevnt, avsluttet helt syd ved Kapp Löwenörn. Hele turen varte i $2\frac{1}{2}$ måned, man har stor aksjonsradius med et motorfartøi. Det samlede resultat var 1634 dyr. »Godøy« kom til Ålesund 10. juli, og gikk noen dager senere til Island på sildefiske.

I 1926 kom D/k »Ishavet«, kapt. KR. MARØ, under fangst i Stredet nær land ved Kapp Dan (etpar n. mil av land).

I 1927 hadde M/k »Godøy« en fangst i stredet på 3050 klappmyss, visstnok den største fangst som er kommet inn på én kjøll fra Stredet til Ålesund. Hele fangsten var tatt på ca. 66° n. br., skuten flyttet ikke så meget som 30 minutter i bredde under hele turen. Isen var slakk, så de var meget innunder land, til sine tider helt inne ved stranden. Kapteinen, P. ANDRESEN, antar at ca. 1400 dyr blev tatt innenfor en avstand av 3 n. mil fra land.

M/k »Isbjørn«, kapt. P. SKOGVIK, avgikk i 1929 fra Tromsø 12. mai til Stredet. Kysten blev fulgt sydovert fra Scoresby Sund til Kapp Farvel. Det var dette år stort sett lite is i Stredet, så fangsten foregikk kloss i land. Utbyttet blev 1500 dyr, et godt resultat. Fra 15. til 18. juni lå fartøiet i Angmagssalik for reparasjon av motoren. Utenom dette sted blev der ikke gjort landgang.

»Veslemari« fikk i 1931 i alt 1200 klappmyss i Stredet. Praktisk talt hele denne fangst blev tatt innunder land, idet 1000 klappmyss blev fanget kloss i stranden utenfor Kapp Dan.

De bjørner som fanges under klappmyssfangsten i Stredet, blir ifølge kapt. EMIL P. BRANDAL som regel tatt nær under land på 66—67° n. br. Bjørnefangsten er for øvrig av liten betydning i selve Grønlandsstredet i sammenligning med isbeltet nord for 70° n. br.

De norske klappmyssfangsterne i Stredet foretar også nu og da landstigninger på Grønlandskysten. Fra D/k »Aarvak«, kapt. V. LANDMARK, var de i 1918 to ganger i land. Den 10. juli gikk de inn til stranden på 63° n. br., hvor skuten blev fortøid til en liten grunnis, mens folkene rodde i land. Den 24. juli ankret de op i en liten fjord på ca. 65° 30' n. br., og foretok igjen en landstigning.

D/k »Kap Flora«, kapt. P. ANDRESEN, tok i 1920 fangst langt mot syd, helt nede på 62° n. br. Her gikk de også på land for en kort stund ved Kapp Bille (62° n. br.).

Fra M/k »Sleipner«, kapt. OLAF ERIKSEN, rodde de i 1921 i land straks syd for Angmagssalik og fylte vann. Samme skute og skipper var i 1925 inne i en fjord på ca. 62½° n. br. (ved Tingmiarmiut) for vannfylling.

FRIDTJOF NANSEN skrev i Politiken 23. februar 1924 en artikkel om Grønlandssaken, hvori han bl. a. uttalte følgende om det sydlige Østgrønland mellem Kapp Farvel og ca. 69° n. br.: »Nordmændene kan saa vidt jeg skjønner, ingen Fordring gøre paa denne Kyst; de har knap nok været i Land der. Dertil kommer, at den ingen Værdi har for norsk Fangst, og at Drivisen gør den vanskelig tilgængelig Størstedelen af Aaret«

Det kunde være riktig nok dengang Nansen skrev, at kysten hadde liten verdi for norsk fangst, hvis man dermed bare tenkte på selve landet. Før 1924 hadde nemlig bare en norsk ekspedisjon overvintret for fangst på denne sydlige del av Østgrønlandskysten (skonneren »Ino« 1893—94 ved Kulusuk på 65½° n. br.). Regnes derimot havet innenfor en avstand av 3 n. mil fra land med

til »kysten«, var ikke lenger Nansens meningsytring et adekvat uttrykk for det faktiske forhold. Nansens utsagn vilde vært riktigere i de gamle østlandske dampselfangernes tid. Denne østlendingenes klappmyssfangst kjente jo Nansen godt etter sin deltagelse i »Viking«s reise i 1882, og rimeligvis er hans uttalelse i 1924 bestemt av hans kjennskap til denne eldre klappmyssfangsten. Derimot hadde ikke Nansen noen personlig erfaring i den fangstmåte sunnmøringene har innført fra 1907, med de mindre skuter som i høiere grad trenger inn gjennom isen. Vi mener følgende sammenfatning gir et korrekt bilde av den norske Strefangst i denne henseende:

Den norske klappmyssfangst utenfor det sydlige Østgrønland foregår for den største dels vedkommende langt fra land i internasjonalt farvann. I enkelte år derimot, og for enkelte fartøier, kan, som de ovenfor meddelte eksempler godtgjør, fangsten innenfor en avstand av 3 nautiske mil fra land være av avgjørende betydning for utbyttet. Denne fangsten nær land drives, som »Kap Flora«s rute i 1920 viser, helt ned mot sydgrensen av det område som omfattes av Østgrønlandsavtalen av 1924.

B. Håkjerringfisket i Stredet og ved det sydlige Østgrønland.

I de senere år er der utenfor det sydlige Østgrønland vokset frem en ny norsk virksomhet, som stiller spørsmålet om Norges interesser på denne kyst i et annet lys enn for 10 år siden. Det er håkjerringfisket, som på andre felter har vært drevet av nordmenn gjennom en rekke av år tidligere, men som først i 1927 blev optatt rasjonelt i Grønlandsstredet.

Håkjerringen er en haiart som blir fra 1 op til 6—7 meter lang. Det er vesentlig leveren som brukes, idet den dampes inn til tran. Det er ikke alltid de største fiskene som har den største og fettrikeste lever. Ifølge velvillig opplysning fra JOHAN T. RUUD, som har studert håkjerringens biologi under en forskningsreise til Stredet i 1929, må leverens størrelse og fettmengde på en eller annen måte henge sammen med kjønnsmodningen. De beste eksemplarer gir en lever som kan fylle op til $3\frac{1}{2}$ hektoliter.

Huden kan garves til et vakkert skinn, men med de nuværende priser lønner det sig ikke å flå håkjerringen. Kjøttet spises ikke hos oss, men på Island er det vanlig kost. Islendingene fisker hå-

kjerring under kysten av Island tidlig om våren og senhøstes. Norske fiskere, som har drevet ved Island om våren, mener at håkjerringen i mai måned forlater Island og trekker vestover til bankene under Østgrønland. Islendingene legger håkjerringkjøttet ned i sand noen uker og tørker det derefter i vinden. En og annen av de norske håkjerringfiskerne i Stredet har en gang iblandt solgt en del håkjerringkjøtt på Island. Under krigen gikk der adskillig håkjerringkjøtt fra Norge til Tyskland.

I tidligere år blev håkjerringfisket mest drevet fra Troms og Finnmark. De la da fartøiene for anker på bankene utenfor Finnmarkskysten eller ved Bjørnøya og fisket med »håkjerringjuks« eller håndsnoere, på samme måte som islendingene har drevet dette fiske. Det var sunnmøringene som først tok til å bruke langline til håkjerringfisket, visstnok i årene nærmest før krigen. Senere er også nordlendingene gått over til å anvende line. Fiskefeltet var hele tiden grunnhavet mellom Norge og Spitsbergen, og særlig langs det vestlige avhell mot dyphavet, »eggen«, mellom Bjørnøya og Nordvestspitsbergen. Enkelte fiskere mener at håkjerringen her kommer op fra dypet og følger eggen nordover med strømmen.

At der var håkjerring i mengder i Stredet har selfangerne kjent til så lenge klappmyssfangsten har vært drevet på dette felt. Når kjøttrestene skjæres vekk fra spekket, strømmer håkjerringen til for å sluke alt som kastes overbord. Man har sett håkjerring som har reist sig halvt i vannet og forsøkt å grefse i sig en bette av en skutt klappmyss, som har ligget ute på kanten av et lavt isflak. Fra de fleste av klappmyssfangerne er det i årenes løp fisket en del håkjerring, men bare i smått. Man kan ha huket den fast med en krok eller skutt den med rifle under kjøttingen, og blandet leveren i spekket¹. For øvrig driver ofte stuerter og maskinfolkene litt håkjerringfiske for egen regning ved hjelp av noen få ståsnører fra hekken. Leveren opbevares enten på fat, eller de har dampet den med det samme i et fat ved hjelp av et steamrør fra kjelen. Til gjengjeld for at de kan holde på med dette håkjerringfisket hjelper de ofte til litt i fangsten om der skulde bli særlig god bruk for ekstra mannskap.

¹ Jfr. Nansen 1924, s. 186, 204.

Nordlendingene har vesentlig drevet etter håkjerring med fiske-skøiter, mens sunnmøringene også har brukt fiskedampskib. Om leveren blev dampet ombord, blev den da straks tappet på fat.

I 1927 gjordes de første forsøk på å anvende selfangst-fartøier til håkjerringfiske i større stil. Som bekjent kokes ikke tran av selspekket ombord i våre selfangere. Spekket legges rått ned på spekk tankene og tas med hjem, hvor det kokes i særskilte trandamperier. Man forsøkte nu i 1927 å opbevare den ferdigdampede håkjerringtran på disse store spekk tankene av jern. Det viste sig at dette godt gikk an, og senere har de fleste av selfangerne hatt håkjerringliner med på Stredeturen.

Selfangeren D/k »Gjallarhorn«, kapt. BERGESEN, gikk midt i juni 1927 til bankene mellom Sørkapp og Bjørnøya for å fiske håkjerring. Utbyttet blev ikke så stort, bare 150 fat, men det viste sig iallfall at man kunde laste tranen på tankene uten at den blev skjemt. Samme erfaring gjordes av D/k »Malula«, kapt. BERTEL CHRISTIAN LANDMARK, som drev forsøksfiske under Stredeturen samme år. Utenom 1220 klappmyss fikk de 60 fat »håtran«. »Malula« hadde ikke liner med, så det var bare håndsnøre som blev brukt ved dette forsøk. De dampet ombord ved hjelp av et eller to almindelige fat, som blev rigget til på dekket. Steamrøret fra kjelen blev ledet ned fra toppen til bunnen av fatet. På siden av fatet sattes en kran. Oljen blev her tappet ut i pøser, som så blev tømt ned på tankene. Fisket foregikk på ca. 65° n. br. like ved Angmagssalik og nær under land.

Den første som drev håkjerringfiske under Østgrønland med fullt lineutstyr var »Gråsæl«, kapt. JOH. MELBØ, i 1927. »Gråsæl« gikk fra Ålesund til Stredet i begynnelsen av juni, og returnerte ca. 20. august med 1300 klappmyss, 3 døde bjørn og 110 fat håtran. De hadde egentlig tenkt å ta skinnen av håkjerringene, men kom snart på det rene med at det tok for lang tid å flå ombord. »Gråsæl« fisket i en dyprenne kloss ved land på 67° 33' n. br., senere ute på bankene på ca. 67° n. br.

D/k »Hvalrossen« av Ålesund gikk 14. juni 1927 ut på håkjerringfiske. Ruten var Jan Mayen—Nordisland—Stredet. Skuten kom hjem 7. september med 230 fat.

En spesialist i håkjerringfisket er kapt. MARTIN ERTRESVÅG, Ålesund, f. 22. oktober 1880. Han begynte dette fiske i 1917 på Nordfeltet (Norge—Svalbard) med fiskedamperen »Kverve«, og har

fisket håkjerring hvert eneste år senere (1917—21 med »Kverve«, 1922—23 med D/s »Høvding« av Florø, 1924—25 med D/s »Ulf«, 1926 med D/s »Gaa paa«, 1927—30 med D/s »Skallagrim« og i 1931 med selfangeren »Buskø«). Til og med 1926 fisket Ertresvåg hele tiden på nordfeltet. I slutten av april 1927 gikk han med D/s »Skallagrim« til nord for Island, hvor han arbeidet sig vestover med liten fangst. Traff så »Gråsæl«, som gjorde opmerksom på at håkjerringen stod på eggen av Grønlandsbankene. »Gråsæl« hadde da allerede fått en del selv. »Skallagrim« tok der på kort tid full fangst, 256 fat. Fisket begynte på ca. $67\frac{1}{2}$ — 68° n. br. Litt nordost for Angmagssalik og 15 nautiske mil av land fikk de også en mengde torsk og kveite. »Skallagrim« kom tilbake til Ålesund de første dager av juli, og gikk efter endt lossing straks op til Nordvestspitsbergen. Her fikk den igjen full fangst, som den kom hjem med i september.

Det kan ha sin interesse å se nærmere på Ertresvågs fiske videre fremover i de siste år. Om enn hans arbeide med en fiskedamper ikke er typisk for Stredet, hvor håkjerringfisket oftest kombineres med klappmyssfangst, så gir det iallfall et godt bilde av håkjerringfisket i sin mest spesialiserte form.

I 1928 gikk Ertresvåg ca. 20. april med »Skallagrim« til nordfeltet, begynte i syd og fisket sig nordover til nordspissen av Prins Karls Forland. Returnerte i beg. av juli med full fangst, 250 fat. 10. juli gikk han til Stredet. Fisket begynte på ca. $66\frac{1}{2}^{\circ}$ n. br. og fortsattes nordover. »Skallagrim« blev så pusset op og gikk noen fraktturer, inntil den tok fatt på storsildfisket midtvinters.

Midt i april gikk Ertresvåg igjen til Stredet, fikk full fangst, 251 fat, og kom tilbake i juli. 26. juli gikk han til nordfeltet. Prøvde først tvers av Bjørnøya bortover mot »Grønlandsbanken« (»spredte loddskudd« på kartet), søkte efter hvert nordvestover og blev stoppet av is 125 n. mil vest for Forlandet. Snudde derfor østover til Forlandet og fisket nordover til nord for Amsterdamøya. Returnerte sist i september med full fangst, og begynte storsildfisket i desember.

I 1930 gikk »Skallagrim« midt i april til Stredet, hvor Ertresvåg fisket fra Angmagssalik og nordover. Var i land på ca. $65\frac{1}{2}^{\circ}$ n. br. øst for Angmagssalik og fylte vann fra en elv. Kom hjem i juli med full fangst, 250 fat, og gikk så til Svalbard. Først drev han fra Forlandet vestover mot »Grønlandsbanken«. Her hadde det antagelig

aldri før vært line i sjøen (60—70 n. mil fra Forlandet). Utbyttet var dårlig, så han snudde derfor op mot nordsiden av Spitsbergen, hvor fisket blev forsøkt så lang nord som på 81° 28' n. br. Returnerte i slutten av september med 186 fat. Båten lå så i oplag til sildefisket midtvinters, og efter å ha deltatt i dette solgte Ertresvåg »Skallagrim«.

I 1931 hadde han leid selfangeren »Buskø« av Bergen, og gikk hjemmefra til Stredet allerede 1. april, det tidligste norske fangstfolk har vært der borte. Begynte fisket 15 n. mil tvers av Angmags-salik og drev sydvestover til 62° 45' n. br. Kom hjem 7. juli med 300 fat håtran. Senere har Ertresvåg leid D/s »Drott« for håbrandfiske utenfor Mørekysten. Håbrandkjøttet betales nu (vinteren 1931—32) med 40 øre pr. kilo. Det går til Tyskland, Belgia og Frankrike. —

1928 var et usedvanlig godt år for klappmyssfangsten i Stredet. Flere selfangere som hadde håkjerringbruk med, gjorde det så godt i fangsten at de reiste hjem med sin last uten å ha satt en line. Ikke desto mindre vokste deltagelsen i håkjerringfisket på dette felt til 10 fartøier, mot 4 det foregående år. Den videre utvikling vil sees av tabellene s. 48 og 49. Deltagelsen er blitt så stor at vi her i teksten må begrense oss til å ta frem noen få eksempler.

År	Antall fartøier	Fangst	
		Fat håtran	Sel
1927	4	656	2 520
28	10	1 266	11 804
29	17	2 042	3 329
1930	21	4 616	3 921
31	16	4 162	5 959

Håkjerringen fiskes på kontinentalbankene langs det sydlige Østgrønland og utover den brede undersjøiske rygg som forbinder Grønland med Island. Linene må settes i noenlunde åpent farvann, så at ikke isen skal ta bøiene. Fisket kan derfor bare foregå ute i kanten av drivisen eller i bukter og klarer inne i isen. Det beror da selvsagt på isforholdene om bankene i det hele blir tilgjengelige. Den sydgående strøm er dog her så sterk at den gjerne holder isen godt over bankene. Derfor vil vel i almindelighet iallfall »eggen« av bankene være tilgjengelig, om man enn kan bli nødt til å søke inn på en annen bredde enn man egentlig hadde tenkt. De to siste

Håkjerringfisket i Stredet og ved det sydlige Østgrønland.¹

Nr.	Fartøi	1927		1928		1929		1930		1931	
		Sel	Fat håtran	Sel	Fat håtran	Sel	Fat håtran	Sel	Fat håtran	Sel	Fat håtran
1	Gråsæl	1 300	110	900	130	-	-	-	-	-	-
2	Malula	1 220	60	-	-	115	225	360	174	-	-
3	Hvalrossen	-	230	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Skallagrim	-	256	-	258	-	251	-	250	-	-
5	Buskø	-	-	1 300	42	-	-	-	-	-	300
6	Flemsoy	-	-	1 537	120	167	300	206	147	-	510
7	Gjallarhorn	-	-	1 200	150	-	-	-	-	-	-
8	Hvitshavet	-	-	1 177	125	327	43	26	380	-	-
9	Isflaamann	-	-	1 590	103	-	-	660	80	-	-
10	Søndmøringen	-	-	1 100	80	350	1.5	200	110	-	-
11	Vesterhavet	-	-	1 600	50	630	16	340	180	432	161
12	Øst	-	-	1 400	208	42	270	14	324	11	460
13	Bøfjord	-	-	-	-	-	250	-	-	-	-
14	Fangstmand	-	-	-	-	336	25	405	217	1 068	379
15	Furenak	-	-	-	-	450	85	60	170	1 150	60
16	Ishavet	-	-	-	-	160	75	-	-	-	-
17	Istind	-	-	-	-	80	60	-	200	-	-
18	Kverve	-	-	-	-	-	170	-	-	-	-
19	Polaric	-	-	-	-	65	24	356	174	84	222
20	Polarstrøm	-	-	-	-	370	170	50	349	750	400
21	Polhavet	-	-	-	-	200	75	70	330	-	350
22	Skansen	-	-	-	-	37	1.2	50	175	14	200
23	Gungnir	-	-	-	-	-	-	440	74	-	-
24	Lysningen	-	-	-	-	-	-	88	150	862	229
25	Polarbjørn	-	-	-	-	-	-	312	320	-	-
26	Polaris	-	-	-	-	-	-	174	277	173	156
27	Sæl	-	-	-	-	-	-	70	300	-	-
28	Ulf	-	-	-	-	-	-	40	235	60	280
29	Rundøy (ex Hvitshavet	-	-	-	-	-	-	-	-	56	240
30	Vestad	-	-	-	-	-	-	-	-	889	125
31	Aarvak	-	-	-	-	-	-	-	-	410	90
	Sum	2 520	656	11 804	1 266	3 329	2 042	3 921	4 616	5 959	4 162

¹ Hvor opgavene ikke kan gjøre krav på absolutt nøiaktighet, er tallene noe avrundet, i de fleste tilfeller til nærmeste tier. Tollstedtlisten for Ålesunds tollsted inneholder også spredte opplysninger om håkjerringfiskernes fangst, men angir ofte andre tall enn dem som finnes i ovenstående statistikk. I slike fall har vi fra redere og skipperne fått opgaver som må ansees for å være sikrere enn innklaringsoppgavene.

Fig. 3. Håkjerringlinen settes under gang forover (»Øst«).
Tr. Braarud fot. 1929.

år, 1930 og 1931, var der relativt lite is under kysten av det sydlige Østgrønland, og fisket foregikk følgelig langt innover bankene helt til kloss i land. Håkjerringen fiskes på et dyp fra 50—60 favner ned til 250 favner, for det meste kanskje på ca. 150—170 favner.

Et fullstendig håkjerring-»bruk« (utstyr) kommer for tiden på 3500—5000 kroner. Hver line er på 150 favner og har 10, 12 eller 15 angler, almindeligst kanskje 15, slik at der blir 10 favner mellem anglene. 8—10 liner settes sammen efter behovet til en »stubb«, som altså blir 1200—1500 favner lang. Den svære angelen sitter på en solid fortom av kjetting. Til agn brukes håkjerringkjøtt med en liten spekkbete på selve angelodden. Klappmyss er der jo nok av på feltet, så agnspørsmålet er meget lettløst. Fra den lille spekkbeten mener fiskerne at det siver ut til sidene en del fett som håkjerringen særlig godt lar sig tiltrekke av.

Linene settes ut fra hekken under gang forover. Først tas der imidlertid loddskudd, da linene skal ligge på bunnen. Håkjerringen står mest på »skitbotn« — mudder, så redskapen er svært tilsølet når den tas op.

Stubbene kan ikke stå ute i mer enn $\frac{1}{2}$ —2 timer, da håkjer-ringene eter hverandre, slik at man risikerer å få bare hoder på

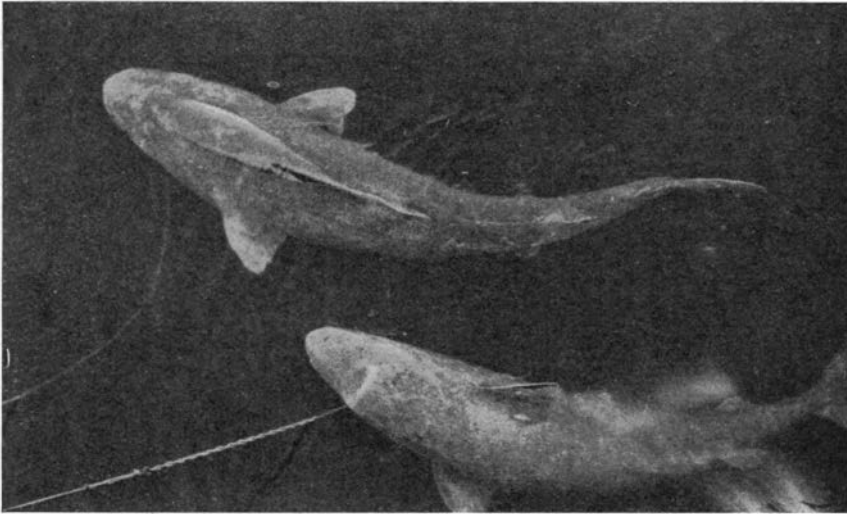

Fig. 4. Håkjerringer i vannskorpen idet linen hives inn.
Tr. Braarud fot. 1929.

krokene. Arbeidet har da gjerne vært ordnet slik at der settes to stubber. Så snart den siste er satt, trekkes den første, og slik går det fortløpende. På »Skansen«, kapt. EMIL P. BRANDAL, var fisket ordnet med 6 mann i arbeide og 2 mann til køis døgnet rundt. Bestemannen dampet, skiftevis med maskinfolkene, og kapteinen blev nu og da avløst av stueren. På lignende måte driver de andre fartøiene. Linene hives inn med dampspillet. Leveren skjæres ut av fiskene og bæres i stamper til dampekassen som står på dekket foran broen. Dette er en stor trekasse av godt sammenføyde planker, 1,40 m høi, 1 m bred og 2 m lang, gjerne avdelt på midten, så den har to adskilte rum. Her dampes leveren helt fersk ved hjelp av et steamrør fra kjelen. Et motorfartøi må altså ha donkeykjele for å kunne delta i håkjerringfisket. Den ferdige tran tappes av fra kassen gjennom en gummislange ned til tankene, mens »graksen» skaffes overbord gjennom en renne fra en luke i dampekassen.

Fisket har til sine tider vært eventyrlig godt. På »Flemsøy«, kapt. JOHANNES H. BRANDAL, hendte det de kom op i en produksjon av 35 fat tran på en dag. En gang i 1928 fikk de 130 håkjerringer på 130 kroker. Der var visselig to kroker uten fisk, men så var det til gjengjeld to andre med to håkjerringer på hver! Ifølge kapt.

J. H. Brandal merkes det i begynnelsen av fisket mindre til at håkjerringene spiser hverandre. Så blir det imidlertid verre og verre efter hvert som de får smak på å ete sine kamerater av anglene. Håkjerringen sluker alt den kommer over. JOHAN T. RUUD fotograferte i 1929 mageinnholdet av en håkjerring som hadde i sig et selskinn, en bjørnelabb, en skrei, noen små kveiter, etpar linestumper og endel angler! Stortorsk, riktig skrei, finnes regelmessig i håkjerringmagen. J. H. Brandal hadde i en håkjerringmage funnet en pakke med 100 stk. Mustads fiskeangler. Papiret var tæret vekk, men det hadde dannet sig en hinne om anglene, som lå i god orden. En annen hadde et hundehode eller sauehode i magen¹.

Efter avsluttet klappmyssfangst i 1929 begynte D/k »Isflaamann«, kapt. S. HESSEN, å fiske håkjerring. Fisket blev mest drevet på 64—65° n. br., og helt utenfor isen, nokså langt fra land. Der blev tatt 110 fat håtran på 3½ døgn. Skuten var da sammen med den fangst av klappmyss som tidligere var tatt, helt full-lastet. Stubbene kunde ikke stå ute mer ½—1 time, men alikevel hendte det at der satt flere hoder på krokene. Den som først hadde bitt på, var blitt spist op bakfra. Da den var avspist helt frem til hodet, blev også den nye sittende fast, og i sin tur opett bakfra.

Håkjerringfisket er blitt drevet utenfor Østgrønlandskysten fra ca. 62½° n. br. til vel 68° n. br. Gjennem sine mange loddskudd har håkjerringfiskerne efter hvert fått en inngående kjemskap til bunntopografien på disse bankene. De hydrografiske forhold langs Østgrønland er meget ufullstendig kjent tidligere (se kart s. 278 i Nansen 1924). På 68° n. br. kommer det ut en bred fjord, Kangerdlugssuak. Munningen av denne er kartlagt av AMDRUP. Fjorden munner ut omtrent midt på den brede undersjøiske ryggen som herfra i sydøstlig retning fører over mot Island. Håkjerringfiskerne kjenner nu meget godt til at Kangerdlugssuakfjorden fortsettes utover av en markert dyprenne i sydlig retning. Fisket drives både på vestsiden og østsiden av denne rennen. På østsiden av rennen finnes en bank som går op til 70 favners dyp. Den er blitt kalt Østbanken, efter Ruuds og Braaruds forskningsreise i 1929 med D/k »Øst«, kapt. LYDER STRØMMEN. På denne nordlige del av Blossevillekysten var isbeltet i 1929 meget bredt. Det lå is langt

¹ Se også Nansen 1924, s. 186—189, om håkjerringen.

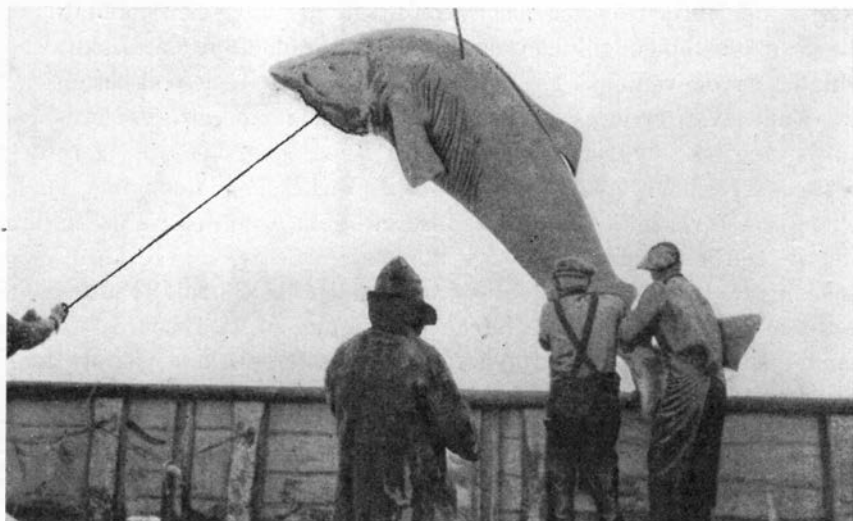

Fig. 5. En stor håkjerring tas over rekken. — Tr. Braarud fot. 1929.

østover mot Island, men isen var svært slakk, undtagen innunder land. Særlig var det påfallende at der jamt var klarer over Østbanken. Ruuds og Braaruds oceanografiske snitt, som ennå ikke er publisert, vil vise at dette forhold skyldes bunntopografien og strømmene: Varmt Atlanterhavsvann skylles op gjennom den omtalte dyprennen og settes i hvirvelbevegelse rundt Østbanken, hvorved isen spredes som følge av det varmere vann som her trenger op mot overflaten. Denne banken har vært et viktig felt for håkjerringfiskerne de tre siste år.

De fleste fartøier fisket i 1929, som »Øst«, nokså langt fra land i den nordlige del av Stredet. Helt innunder kysten ved Kangerdlugssuakfjorden fantes imidlertid en liten slakke, med tett is utenfor. Denne slakken blev utnyttet av D/k »Flemsøy«, kapt. JOHANNES H. BRANDAL, som tok hele sin fangst, 300 fat, innenfor en avstand av 3 n. mil fra land, mellom $67^{\circ} 55'$ n. br. og $68^{\circ} 5'$ n. br. De fisket helst på nordsiden av dyprennen midtfjords, på ca. 70 favner for det meste, og helt til kloss i stranden. Her var de også borti ganske meget torsk. De fisket litt til eget bruk og hadde med hjem 5—600 stk. Torsken stod i lodde. Det var en riktig skrei av fin, jevn størrelse. Utpå sommeren var »Flemsøy« i lag med D/k »Malula«, kapt. HANS NØTVIK, i såpass tett is at de

ikke kunde sette bøier på håkjerringlinene, de vilde bare bli tatt av drivisen. Stubb-endene blev da festet i akterenden av de to skutene. Slik lå de og ventet i 1½—2 timer før linene blev trukket igjen.

Kapt. IVAR ØVERÅS var i 1929 med fiskedamperen »Bøfjord« på håkjerringfiske i Stredet. Avgikk fra Kristiansund i juni og returnerte i september med 250 fat håtran. Fisket hele tiden nær land. Under en storm gikk Øverås inn i Sermiligakfjorden på ca. 66° n. br. Denne fjorden har to armer i bunnen. Øverås ankret op i den »nordligste« (østligste) og fylte vann fra en elv i land. Fjordene i dette strøk er som regel isfrie i juli—august. »Bøfjord« fisket samme sommer utenfor Kapp Dan. Her rodde de i land ved eskimokolonien, hvor de opholdt sig i 3 timer og blev gjestfritt mottatt. »Bøfjord« er den eneste håkjerringfisker i Stredet som har vært utrustet av et rederi i Kristiansund (Hjelkrem og Øverås — Hjelkrem holdt båt, Øverås holdt bruk).

»Gråsæl«, kapt. JOH. MELBØ, var på håkjerringfiske i Stredet både i 1927 og i 1928. Våren 1929 blev fartøiet skrudd ned i Kvit-sjøen. Melbø fraktet da fiskedamperen »Kverve«, og reiste 1. juli til Stredet med den for å fiske håkjerring. Fisket foregikk delvis kloss i land mellom 65 og 66° n. br. De var på land to timers gange inne i samme fjord som Øverås gikk inn i med »Bøfjord«.

I 1930 kulminerte foreløbig deltagelsen i håkjerringfisket i Stredet, med i alt 21 fartøier. Som det vil sees av tabellen s. 48, utgjorde håtranen dette år en større del av det samlede utbytte enn i 1929 og 1931. Dels skyldes dette sviktende klappmyssfangst, dels også at interessen for håkjerringfisket var stor, idet prisen på håkjerringtran i 1929 og første halvår av 1930 var relativt gunstig.

D/k »Lysningen«, kapt. SIGVALD S. BRANDAL, fanget i 1930 klappmyss den første del av sommeren, men med dårlig resultat. Etter 10. august drev de utelukkende håkjerringfiske, og kom hjem 2. september med 88 dyr og 150 fat håtran. Fisket foregikk på kysten nord for Angmagssalik, særlig ved den nærmeste store fjord nord for Angmagssalik (antagelig Kangerdlugssuatsiak), hvor de også fisket helt inne i munningen. Der var på denne tid praktisk talt isfritt farvann utenfor denne del av Østgrønlandskysten. Det beste resultat »Lysningen« hadde i 1930 var 80 fisk på 100 angler. De var ikke i land, men tok ferskvann på fjordisen i munningen av fjorden. Eskimoene så de ikke noe til på kysten her, hverken i båter eller på land.

D/k »Skansen«, kapt. EMIL P. BRANDAL, gikk i 1930 den 10. mai til Stredet. Håkjerringfisket blev forsøkt med det samme, men de fikk ikke noe, da isen var svær og lå helt utenfor kanten av bankene. Tok derfor fatt på klappmyssfangsten, men fikk bare et halvt hundre dyr. Senere minket isen, og de tok da op håkjerringfisket igjen i en isbukt på ca. 67° n. br., en 12—15 n. mil av land. Etter hvert kom de inn til etpar n. mil av land, og holdt sig i det hele så nær land de kunde komme for isen. Eftersom tiden gikk, blev fartøiet dårlig p. gr. a. et bergingsarbeid tidligere på året i Vestisen, og de gikk derfor hjem fra Stredet alt midt i august.

M/k »Polarbjørn«, kapt. KR. MARØ, begynte i 1930 håkjerringfisket utfor munningen av Kangerdlugssuakfjorden på 68° n. br. Der blev fisket i »vestkanten« av den banken som stikker ut fra fjorden mot Island. Fisket blev gjerne drevet litt ut for fjorden, men de gikk til den tettere is under land for vannfylling. Etter hvert blev fisket smått her nord. »Polarbjørn« arbeidet sig da sydvestover og fisket i slutten av sesongen litt lenger fra land tvers av Steenstrupbreene og Ingolfsfjellet.

D/k »Vesterhavet«, kapt. SVERRE P. BRANDAL, fisket både i 1930 og 1931 kloss i land og i fjordmunningene på 67 og 68° n. br.

I 1931 gikk 6 av selfangerne to turer til Stredet efter håkjerring, nemlig »Fangstmand«, »Flemsøy«, »Lysningen«, »Polhavet«, »Polaric« og »Polarstrøm«. »Rundøy« gikk sin annen tur til Svalbard.

»Fangstmand«, kapt. HÅKON J. BRANDAL, avgikk 26. mars til Vestisen, og fortsatte derfra direkte til Stredet, hvorfra den kom hjem 1. juni med 339 dyr og 216 fat håtran. På annen tur hadde den 735 dyr og 163 fat håtran.

»Flemsøy«, kapt. JOHANNES H. BRANDAL, fisket på første tur 310 fat håtran tvers av Kangerdlugssuak, nokså langt ute. På annen tur fikk den 200 fat, hvorav 100 blev tatt nede på 64° n. br., 2—3 n. mil fra land. Her fantes adskillig kveite. De fikk etpar stykker for hver trekning av håkjerringlinene. »Flemsøy« arbeidet sig nordover langs kysten, dels innenfor, dels utenfor »tremilsgrensen«. Rett ut for Angmagssalik hadde de besøk av eskimoer som kom roende ut. »Flemsøy« var også en tur inne i Sermilikfjorden.

»Polhavet«s første tur 1931 gikk til bankene utenfor Nordvestisland. Det samme var tilfellet med »Polaric«.

»Skansen«, kapt. EMIL P. BRANDAL, rustet i 1931 utelukkende for håkjerringfiske i Stredet. Gikk fra Ålesund 20. mai. Fisket

blev først forsøkt på 67° n. br., men der var da ingen isbukt, så bankene var blokert av isen. De gikk derfor sydover til syd for Angmagssalik, og fisket ute i iskanten et stykke nordøst for munningen av Sermilikfjorden, hvor et stort grunnrev går nokså langt fra land. Den beste fisken fikk de gjerne på så stort dyp som 250 favner. Fisket fortsattes nordover helt til 68° n. br.

Kapt. JOH. MELBØ forsøkte i 1931 først ved Island, men fikk næsten ingenting, da håkjerringen antagelig var trukket derfra, I Stredet fisket Melbø i kanten av drivisen mellom 67° 20' n. br. og 66° n. br.

D/k »Øst«, kapt. LYDER STRØMMEN, begynte samme år fisket i iskanten midtveis mellom Island og Kangerdlugssuak, og drev etter hvert sydover mot Angmagssalik, hvor fisket foregikk 5—6 n. mil fra land. Drog så tilbake til Østbanken og var der resten av sesongen. Der var litt for meget is nærmest land, men Strømmen forsøkte allikevel å sette noen stubber der inne, og det viste sig at der var meget fisk. Der er adskillig kveite på bankene utenfor Kangerdlugssuak, og likeså torsk, når der om sommeren blir en passelig temperatur for den. »Øst« fikk hele 460 fat håtran. Kapt. Strømmen antar at dette representerer en fangst av ca. 15 000 håkjerring. Dette tall tyder på meget småfisk.

Håkjerringfisket i Stredet er etter hvert blitt et viktig ledd i driften for ishavsskutene fra Sunnmøre. Det begynte som en kompletteringsfangst ved siden av klappmyssfangsten, men i de siste tre år, som har vært meget dårlige klappmyssår, er det håkjerringen som har dannet hovedtyngden av utbyttet. Håkjerringfisket er ikke lenger noe som bare drives for å få litt attpå klappmyssfangsten. Det er blitt en egen virksomhet, sidestillet i betydning med klappmyssfangsten.

Det er ikke alene fiskedampere som har begrenset sig til selve håkjerringfisket i Stredet. Selv en del selfangere har undlatt å drive klappmyssfangst, og dels utelukkende fisket håkjerring, dels bare tatt noen få klappmyss, mest til agn (»Polhavet« 1931, »Øst« 1931, »Skansen« 1931 etc., se tabellen s. 49). Når et fartøi bare driver håkjerringfiske, innspares assuransetillegget for klappmyssfangsten i Stredet, et tillegg som ellers beløper sig til 3,5 pct. pr. tur av skuteverdien. Dessuten innspares skytterhyrene.

Det er i virkeligheten så at med klappmyssfangsten alene vilde Stredeturene de siste tre år vært ruinerende for selfangerne. Ut-

byttet av klappmyss i denne tiden har stort sett neppe vært nok til å dekke utgiftene ved turen. Det tjener våre fangstfolks initiativ til ære at de allikevel har »holdt båten flytende« og bygget op en ny næringsvirksomhet av så stor betydning som håkjerringfisket.

Klappmyssfangsten foregår på drivisen, håkjerringfisket i åpent farvann. Man kunde av dette bli forledet til å tro at håkjerringfiskerne ikke kommer under land like meget som klappmyssfangerne, men dette holder ikke stikk. De håkjerringfiskere som driver sitt yrke i august-september, altså efter avsluttet klappmyssfangst, finner meget mindre drivismasser under Østgrønland enn tidligere på sommeren. Som eksemplene viser har flere håkjerringfiskere søkt og kommet under land syd for Steenstrupbreene, eller syd for Angmagsalik, en gang iblandt også lenger nord på Blossevillekysten. Alt beror på hvor bankene er tilgjengelige for isen, og noen fast regel kan ikke gis. Det må medgis at de to siste år, 1930 og 1931, har vært lempelige isår, selv tidlig på sommeren. Det er vårt inntrykk at fangsten innenfor en avstand av 3 nautiske mil fra land har hatt litt større betydning for håkjerringfisket enn for klappmyssfangsten (se ovenfor s. 41). Anslagsvis skulde kanskje den del av håkjerringfangsten som er tatt innenfor en slik »tremilsgrense« kunne settes til mellom 10 og 15 pct. av den samlede fangst gjennom de 5 år fisket har vart.

Håkjerringfiskerne har enn videre, som de ovenfor meddelte eksempler godtgjør, en gang iblandt søkt under land for storm, og likesom klappmyssfangerne nu og da foretatt landgang for å fylle ferskvann.

Det er hittil bare fartøier fra Sunnmøre som har drevet håkjerringfiske i Grønlandsstredet, ingen fra Nordland. Fiskebankene nordover mot Svalbard ligger jo meget nærmere til for nordlendingene. Hertil kommer at ishavsskutene fra Troms og Finnmark for det meste er mindre motor-fartøier, altså uanvendelige til håkjerringfiske om de ikke først får installert donkeykjele for trandampingen.

C. Annen norsk virksomhet på det sydlige Østgrønland og i havet utenfor denne kyst.

Fiske. I det foregående har vi flere ganger omtalt håkjerringfiskernes erfaring med hensyn til kveite- og torskefisket i Stredet. Kveiteforekomstene på dette felt er blitt utnyttet iallfall siden 1926 av en del skotske linefiskere, muligens også en og annen tysker.

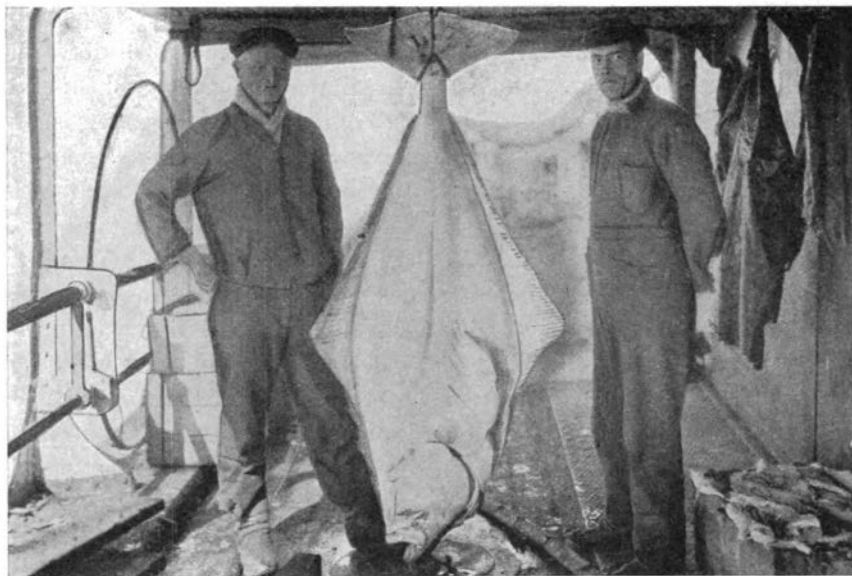

Fig. 6. Kveite, fisket på »Øst« ved det sydlige Østgrønland. —
Tr. Braarud fot. 1929.

Norske fartøier har sett disse kveitefiskerne i arbeide nokså langt fra land ut for Angmagssalik.

Hittil har bare ett norsk fartøi vært utrustet utelukkende for fiske av kveite og torsk i Stredet. Det var D/s »Breisund«, kapt. PETER K. GUDMUNDSETH, som i juni 1930 avgikk fra Alesund. Fisket begyntes 30—40 nautiske mil sydøst for Angmagssalik. Først sattes kveiteliner, men utbyttet var ikke godt. De skiftet da om til torskeliner, og fikk meget fisk på det første settet. »Breisund« arbeidet sig efter hvert nordover og gikk så tilbake til Island, hvor den fisket 4000 kg torsk. I Stredet var utbyttet 1000 kg kveite og en del torsk. Gudmundseth mener han kom på bankene for sent på året, men at fiskeforekomstene nok er bedre i Stredet enn ved Bjørnøya f. eks. Fisket i Stredet kan lett kombineres med fiske ved Island, så det er ikke usannsynlig at det vil komme til å spille en større rolle enn hittil.

Et uttrykk for den interesse man er begynt å vise dette felt er de fiskeriundersøkelser som kaptein THOR IVERSEN utførte i Grønlandsstredet med »Veiding« mellom 22. juli og 7. august 1931. Forsøkene blev drevet fra Island langs iskanten sydover til Sermilik-

Fig. 7. Torskefiske på »Øst« i Grønlandsstredet. —
Tr. Braarud fot. 1929.

fjorden ved Angmagssalik. Meget torsk og kveite blev konstatert, men forsøkene blev en del hindret av tåke og isfjell.

Turistferder og videnskapelige ekspedisjoner med norske fartøier, og norske fartøier som har fraktet vinterfangstekspedisjoner. Besetningen fra den danske skonner »Teddy«, som forliste i Grønlandsisen 1923, blev i 1924 ført fra Angmagssalik til Island av D/k »Quest«, kapt. LUDOLF SCHJELDERUP (cfr. Isachsen 1925, s. 110—127).

M/k »Våland«, kapt. P. SKOGVIK, førte i 1926 UFA's film-ekspedisjon til Angmagssalik. Fartøiet kom tilbake til Tromsø 14. september med en fangst av 20 sel, 40 storkobbe og 2 bjørn.

Den engelske ekspedisjon i 1930 under ledelse av Watkins hadde leid D/k »Quest«, kapt. LUDOLF SCHJELDERUP. Ekspedisjonen arbeidet i området nord og syd for Angmagssalik. »Quest« kom tilbake til Bodø 18. oktober.

Finn Devolds overvintringsekspedisjon 1931—32 (se nedenfor) blev satt over med M/k »Heimen«, kapt. LARS JAKOBSEN. Med »Heimen« fulgte også en videnskapelig ekspedisjon på tre mann under ledelse av professor TH. VOGT. Ekspedisjonen var utsendt av Norges Svalbard og Ishavs-undersøkelser.

Ole Mortensens overvintringsekspedisjon 1931—32 (se nedenfor) førtes over med D/k »Signalhorn«, kapt. HAGERUP LARSEN. Fartøiet drev også fangst i Stredet. J. Kr. Tornøe, sekretær i Ishavsrådet, fulgte med på denne reise. Østgrønlandskysten blev befart fra Kangerdlugssuak på 68° n. br. sydover til ca. 61° n. br.

Vinterfangstekspedisjoner. For vinterfangstvirksomheten henvises igjen til utredning fra Norges Svalbard og Ishavsundersøkelser. Der er vinteren 1931—32 to norske ekspedisjoner som fanger på kysten syd for Angmagssalik. I Skjoldungen ligger 6 mann under ledelse av Finn Devold. De har bygget ca. 20 fangsthytter og reist en radiostasjon. Syd for dem ligger en ekspedisjon på tre mann under ledelse av Ole Mortensen i den tredje fjord nord for Lindenowfjorden.

III

Norske ferder til Grønlands vestkyst.

A. Hvalrossfangst.

Den norske hvalrossfangst vest for Grønland i moderne tid tok sin begynnelse med OTTO SVERDRUPS fangsttur med m/gal. »Hvalrossen« i 1910. Der var så norske ekspedisjoner etter hvalross på dette felt i årene frem til krigen, og videre i årene 1919 og 1921 (se Isachsen 1922, s. 19). D/k »Veslekari« (282)¹, kapt. J. P. K. OLSEN, hadde i 1919 en fangst av 225 hvalross, 6 blåhval, 2 finnhval og 10 knøl.

Siden prisfallet i 1921 har prisene på hvalrossprodukter vært så lave, at fangstturene til dette fjerne hvalrossfelt var innstillet helt til 1931, da igjen to norske skuter fanget hvalross i Davisstredet. M/k »Gungnir« (138), kapt. TOKLE, gikk dette år fra Ålesund 2. april og kom tilbake 7. juli med 48 tonn huder og spekk og tenner av 450 hvalross. D/k »Hisø« (122), kapt. BERGESEN, gjorde to turer i 1931, første tur mellom 1. april og 7. juli, annen tur mellom 22. juli og 20. september. På første tur fikk skibet full last med 35 tonn huder og 40 tonn spekk av 360 hvalross og noen storkobbe, videre 370 kg tenner og 6 levende hvalrossunger. Annen tur blev derimot bomtur. Utbyttet var bare 1 tonn laks og 4 levende bjørn.

¹ Tallene i parentes angir br. reg. t.

Hvalrossfangsten har foregått ute i drivisen, som i sommermånedene trykkes over mot den kanadiske side av Davisstredet. Fangsten har i almindelighet vært drevet i iskanten vest for kysten mellom Holsteinsborg og Diskobukta, ofte over ytterkanten av Store Hellefiskbanke.

B. Hvalfangst.

Den moderne hvalfangst i Davisstredet er en ny industri, som såvidt var begynt før krigen, ophørte under den og som atter blev optatt igjen etter krigen¹.

Alt før 1912 hadde det dog vært planer oppe om å opta hvalfangst ved Grønlands vestkyst, idet hvalfangstbestyrer HANS ELLEFSEN, Tønsberg, etter forhandlinger med Den grønlandske Handel, var på vestkysten i 1903 for å finne plass for anlegg av en hvalstasjon. Ellefsen gikk dit bort med dampskibet »Barden« fra sin hvalstasjon ved Mjøafjord på Island, men på grunn av dårlig vær måtte undersøkelsene utsettes til sommeren 1904. Ellefsen sendte da nuværende fangstbestyrer JØRGEN ØHRE, som skulde lede bedriften på Grønland, for å befare kysten mellom Godthåb og Holsteinsborg. Som plass for anlegget av den påtenkte stasjon valgte Øhre Syd-Bay nord for Holsteinsborg. Trass i at alt var ordnet og utsiktene for en lønnsom fangst var bra, blev det likevel intet av affæren. Det gikk nemlig politikk i saken, så den av Handelen søkte bevilgning for å gå inn som interessent i det norske fangstselskap strandet på noen stemmer i den danske Rigsdag.

Efter krigen blev hvalfangst ved vestkysten som nevnt optatt av »Veslekari«, kapt. J. P. K. OLSEN, og »Vesleper« (285), kapt. R. ABRAHAMSEN, begge fartøier tilhørende Winge & Co., Kristiania. »Veslekari« fikk 12 blå- og 2 finnhval og 16 knøl, »Vesleper« 10 blå- og 3 finnhval og 15 knøl.

Efter å ha vært oplagt i 1921 var begge disse fartøier her igjen på fangst i 1922. Ekspedisjonens flytende kokeri var d/s »Lille« (1675), bestyrer J. P. K. OLSEN, fører kapt. STRANGER. Fangstfartøier var »Veslekari« som førtes av A. SULEBAK, »Vesleper« av R. ABRAHAMSEN og hvalbåten »Havørn« av THUIS HARALDSEN. Fangsten utbragte 4250 fat olje.

I 1923 førte J. P. K. OLSEN »Veslekari« og A. SULEBAK »Vesleper«, uten særskilt kokeriskib. »Vesleper« fikk 22 hval, »Vesle-

¹ Isachsen 1922, s. 219.

kari« 14 hval, idet dens tur blev spolert ved at den blev opbragt til Godhavn av det danske vaktskib og holdt der i 3 uker av den korte fangsttid. Grunnen til opbringelsen var at kapt. Olsen hadde gitt grønlenderne hvalkjøtt som de skriftlig hadde bedt ham om å få.

I 1924 var det 4 hvalfangstekspedisjoner ved vestkysten, nemlig d/k »Bjogna« (260), kapt. PAUL LILLENES, som fikk 15 hval og d/s »Svalbard« (186), kapt. H. BRATHAUG, 9 hval. Begge fartøier av Ålesund. Videre a/s Blåhvalens ekspedisjon fra Sandefjord, bestående av fl. k. »Ragnhild Bryde« (2248), kapt. og bestyrer LEIF BRYDE og hvalbåtene »Columbus« og »Norrøna 2«, med i alt 70 mann. Gikk fra Sandefjord 20. juni og returnerte dertil 10. august med 1200 fat olje. Den fjerde og største ekspedisjon var Tønsbergs Hvalfangeris fl. k. »Orwell« (4095), kapt. og bestyrer SØREN BERNTSEN, med hvalbåtene »Husvik«, »Ruggen« og »Sperm«. Fangsten pågikk fra 10. juli til 8. august og blev 34 blå- og 24 finnhval, 18 knøl, 2 sei- og 2 spermhval, som tilsammen gav 2500 fat olje.

Også i 1925 var kapt. PAUL LILLENES her på fangst med d/k »Hvalbarden«, ex. »Bjogna«. På den 3 måneders turen blev fangsten bare 4 hval, idet fartøiet blev opbragt til Godhavn av det danske vaktskib på sin tredje fangstdag.

Efter 1925 var ingen norsk ekspedisjon her på hvalfangst før i 1930. Det var fl. k. »Norskehavet« (5153), Haugesund, kapt. og bestyrer L. TESDAHL med hvalbåtene »Herkules II«, »Silva« og »Scapa«. Ekspedisjonen som i alt talte 111 mann, gikk fra Haugesund 1. juni og returnerte 14. oktober. Fangsten mellom Jan Mayen—Østgrønland—Island og Vestgrønland blev 43 blå- og 115 finnhval, 23 knøl som tilsammen utbragte 7700 fat olje.

I 1931 fanget »Norskehavet« mellom Island og Vestgrønland med de samme hvalbåtene + hvb. »Eik«. Gikk fra Haugsund 20. mai og returnerte 7. oktober med 14500 fat olje av 49 blå- og 290 finnhval, 34 knøl og 8 seihval.

Fra og med 1924 har danskene drevet hvalfangst ved Vestgrønland med 1 hvb., fra slutten av juni til oktober—november. Fangsten har gjennomsnittlig vært ca. 35 hval årlig.

C. Fiske.

At der av og til stod torsk på bankene ved Grønlands vestkyst har antagelig vært kjent like fra den tid hollenderne kom her på hvalfangst i 1713, men virkelig torskefiske blev først forsøkt av

noen engelske fartøier i årene 1845—49. Fra 1866 og til inn i 1900-årene var noen amerikanske fiskeskonnere her næsten årlig på kveitefiske. Deres antall var dog aldri noget år over 12 skib. Det var helst fartøier som efter torskefisket på Ny-Fundlandsbankene kompletterte sin fangst med kveite fra Grønlandsbankene. Gjennomsnittsfangsten for de amerikanske skib mellem 1866 og 1881 var årlig ca. 55 tonn saltet kveite, hvilket »ikke representerer hvad dette fiske kan bli til i fremtiden«¹. Amerikanernes kveitefiske ved Grønland tok slutt i årene nærmest før verdenskrigen, idet tollen på saltet kveite i U. S. A. blev for høi². Nu får U. S. A. sin forsyning av kveite med jernbane fra Stillehavskysten³.

Efter professor Ad. S. Jensens uttalelser efter den danske Tjalfeekspedisjon i 1908—09 gikk det noen år før storfiske på Grønlandsbankene kom i gang. Jensen anså det nemlig ganske umulig å starte storfiske på bankene, da ekspedisjonen ikke hadde funnet torsk der, og lite kveite også⁴. Trass i de danske, i denne henseende negative resultater, gikk likevel norske fiskere trøstig i gang med torskefiske ved Vestgrønland i 1924, og den som gav støtet til dette var kapt. J. P. K. OLSEN (f. i Ålesund 1879), som høsten 1923 holdt foredrag i Ålesunds Skipperforening om sine erfaringer gjennom årene 1919—1923 angående mulighetene for torskefiske på Grønlandsbankene.

I 1924 rustet ELIAS BLINDHEIM, Ålesund (f. 1865), ut m/s »Faustina« (104), kapt. PEDER BLINDHEIM, for torskefiske ved Vestgrønland. På turen, som varte vel 3 måneder, fikk skibet full last på 17 fiskedager, 66 tonn saltet torsk og 200 tønner saltet kveite.

Med OLAV STRAND som leder sendte E. Baldersheim, Trondheim ut en ekspedisjon bestående av m/k »Ameta« (175), kapt. SVERRE FOSS, og m/k »Stormfuglen« (119), kapt. ELIAS STOKKE. Fangsten på den tre måneders turen var 35 tonn saltet torsk, 55 tønner saltet kveite og 40 tonn iset kveite, hvorav 30 tonn blev levert i Fleetwood.

¹ Scudder 1883. s. 192.

² Bendixen 1930, s. 93.

³ I 1910 satte Den grønlandske Handel i gang kveitefiske ved Holsteinsborg og torskefiske i Fiskerøsfjorden, samtidig som disse for eksport bestemte fiskesorter blev monopolisert. En del av kveitefangsten nedlegges hermetisk men den største del saltes, likesom all torsken. Produksjonen av saltet torsk i Sydgrønland som i 1912—14 var 23 tonn i gjennomsnitt pr. år, var i 1929 vokset til 2300 tonn (Bendixen 1930, s. 65).

⁴ Bendixen 1930, s. 94.

I motsetning til de andre fiskeekspedisjoner dette år var det kveitefiske som var hovedformålet for Baldersheims ekspedisjon.

I august samme år foretok professor JOHAN HJORT med »Michael Sars« en undersøkelsesekspedisjon til bankene ved Vestgrønland og over Stredet til Cumberland. Hjort konstaterte¹, likesom de nevnte fiskeferder, at der var svære mengder av torsk og kveite på bankene.

Som følge herav blev det livlig på bankene ved Vestgrønland i 1925, ca. 40 norske fiskefartøier med en besetning av opimot 1000 mann. Dessuten en del kuttere fra Færøyane og noen fiskefartøier fra andre land. Det spørres fort hvor der er noe å gjøre på sjøen.

De norske var:

M/k »Polarbjørn« (326), kapt. J. P. K. OLSEN, utrustet av E. Amundsen, Ålesund, fikk 97 tonn saltet torsk og 30 tønner kveite.

M/k »Fjeldvik« (156), kapt. SEVERIN HESSEN, utrustet av Olai Garshol, Ålesund, fikk 48 tonn saltet torsk og en del tran.

M/k »Fanefjord« (402), kapt. FRØYSA, utrustet av Elias Roald, Ålesund, fikk 55 tonn saltet torsk og kveite. Av besetningens 29 mann var de 21 færøyinger.

M/k »Ladas« (303), kapt. ALFR. BARMEN, utrustet av H. Langva, Ålesund, fikk 68 tonn saltet torsk, 36 tønner saltet kveite og 40 tønner tran.

D/s »Langvin« (184), kapt. og utruster O. EDVARDBEN, Ålesund, fikk 74 tonn saltet torsk, 30 tønner saltet kveite og 20 tønner tran.

D/s »Vibran« (430), kapt. J. GRINDHAUG, var utrustet av Knut Knutsen, Haugesund.

M/k »Istind« (206), kapt. ISAK REMØ, utrustet av J. Jørgensen, Grimstad, fikk 70 tonn saltet torsk og en del saltet kveite.

M/k »Helma« (327), kapt. G. HANSEN, utrustet av a/s Glimt, Sandefjord, fikk 70 tonn saltet torsk og 20 tønner saltet kveite. Besetningen var 30 mann, hvorav 20 færøyinger.

Elias Blindheim, Ålesund, rustet ut: M/k »Glittertind« (477), kapt. PEDER BLINDHEIM, d/s »Rosholmen« (143), kapt. RAGNVALD BLINDHEIM, d/s »Aspø« (123), kapt. ELIAS BLINDHEIM jr. og m/k »Faustina«, kapt. OLE VALDERHAUG. Ekspedisjonen som i alt talte 80 mann, fikk på en 4½ måneders tur 280 tonn saltet torsk og en del kveite. Fangsten blev solgt i England.

¹ Hjort og Ruud 1929, s. 16—19.

Peter Skarbøvig m. fl., Ålesund, rustet ut: D/sk »Ena« (751), kapt. K. HELLEVIK, og dampskibene «Tampen« (154), kapt. J. HAREIDE, »Torgrim« (134), kapt. KOLDGROV, og »Bard« (131), kapt. K. NORDSTRAND. Ekspedisjonen talte i alt 73 mann og var ute i 3½ måned. Utbyttet var 230 tonn saltet torsk og 55 tonn iset kveite. Mesteparten av kveiten førte »Tampen« til Boston og New York og solgte den der.

Ludvig Fladmark, Ålesund, rustet ut avrigget barklekter »Sonora« (548), kapt. MEYER, d/s »Draugen« (183), kapt. P. WOLD, og d/s »Bratt« (151), kapt. K. BERG. Ekspedisjonen talte i alt 42 mann, og var ute fra 30. mai til 9. august. Utbyttet blev 70 tonn saltet torsk, 20 tønner saltet kveite og 10 tønner tran.

Elias Stokke m. fl., Ålesund, rustet ut d/s »Norholmen« (128), som STOKKE førte selv, og d/s »Løvøy« (459) med G. LANGVA som fiskeleder. Besetningen var tilsammen 33 mann. Ekspedisjonen var ute i 2½ måned og fangsten blev 170 tonn saltet torsk (ca. 50 000 stykker), en del saltet kveite og tran.

Brødr. Tvedt, Bergen, rustet ut d/s »Fisk« (184), kapt. ELIAS REMMEN, og m/s »Bru« (571), med HARALD OLSEN som fiskeleder. På en tre måneders tur fikk ekspedisjonen 250 tonn saltet torsk, foruten tran, saltet og iset kveite.

Den største norske ekspedisjon i 1925 blev rustet ut av interentskapet Oslo ved E. Baldersheim. Moderskib var d/s »Oslo« (1888) og lederen var BENDIK MANNES. Ekpedisjonen bestod dessuten av 2 dampskib og 16 motorbåter. Det var oprinnelig meningen å sende en tråler med fersk kveite til England hver uke, men så blev ikke tilfellet, da man bare kunde disponere én tråler da det kom til stykket. Ekspedisjonen, hvis formål var kveitefiske, gikk fra Haugesund 2. juli og returnerte til Bergen 26. september med en fangst av 100 tonn saltet torsk, 10 tonn saltet og 93 tonn iset kveite. E. Baldersheim sier i sin rapport¹ at de mange fartøier spredtes over for stort område, idet de var så mobile at de lett slapp unda lederens kontroll. Erfaringene dette år viste at ekspedisjonen måtte konsentreres, at der måtte større skib til av hensyn til den lange distanse hjemmefra og at den som hadde organisert ekspedisjonen også burde lede den på feltet. Erfaringene fra 1924 og 1925 har dannet grunn-

¹ Hjort og Ruud 1929, s. 20—29.

laget for de ekspedisjoner Baldersheim senere har rustet ut og organisert.

Om alle ekspedisjonene i 1925 kan man si at de anvendte fartøier var for små for et fiskefelt som lå så langt unda, 5000 nautiske mil frem og tilbake. Organisasjon og utrustning var mangelfull og man savnet erfaring. De danske beseilingsforbud og den måte hvorpå de blev håndhevet skaffet fiskerne de største vansker. Da enn videre de små fartøiene bare kunde nytte en del av sesongen på dette fjerne og ennu lite kjente felt, og denne sommer dessuten var kald og stormende, blev resultatet tap, bare for etpar ekspedisjoner balanse eller et snaut overskudd.

Også i 1926 rustet Elias Blindheim ut en ekspedisjon til Vestgrønland, men, som i 1924, bare m/k »Faustina«, kapt. ELIAS BLINDHEIM jr. Gikk fra Ålesund 15. april, fisket først litt ved Island og fortsatte så til Vestgrønland. På turen, som varte i 5 måneder, blev fangsten 110 tonn saltet torsk og 46 tønner saltet kveite, som solgtes på Island, i Aberdeen og hjemme.

»Vibran« av Haugesund var atter her på fiske, men resultatet var også dette år tap til tross for bra fangst.

Fra Bergen utrustet E. Baldersheim d/s »Helder« (3486), kapt. J. P. K. OLSEN, det største skib inntil da på dette fiske og med moderne fryseri. I ekspedisjonen inngikk som rekognoseringsfartøi m/k »Ameta« og 24 av E. Baldersheim nykonstruerte motordorier, med i alt 240 mann, alle norske. Turen varte fra 1. juli til 20. oktober og fangsten blev 1300 tonn kveite og 300 tonn saltet torsk. Brødr. Hellyer, Hull (Frank Orlando og Owen Stocks Hellyer), finansierte foretagendet, hvis norske ledelse var og er E. Baldersheim A/S (The Fishing Company A/S), Bergen.

I 1927 bestod »Helder-ekspedisjonen« utenom »Helder«, kapt. EINAR NIELSSEN, av m/s »Skoger« (580), kapt. K. GUDMUNDSETH, m/k »Faustina«, kapt. ANDR. HANSEN, m/s »Lardal« (423), kapt. SIGURD JACOBSEN, og en leiet engelsk tråler med islandsk dorymannskap. I alt var 500 mann knyttet til ekspedisjonen. Mellom feltet og Hull gikk stadig 6 carriers med fersk og frossen kveite. Mens Baldersheims ekspedisjoner til og med 1926 kom på feltet medio juli, var ekspedisjonen der i 1927 en måned tidligere, medio juni. På 40 motordorier var fangsten ca. 3000 tonn kveite.

Liksom i 1926 og 1927 blev Helder-ekspedisjonen i 1928 ledet av ENGVALD BALDERSHEIM personlig (f. i Fuse, Hordaland, 1891,

kaptein i infanteriet). Ekspedisjonen fikk i dette år et stort fryseriskib til, »Arctic Queen«, kapt. WILLIAMS, under engelsk flagg, med 40 motordorier, mens »Helder«, kapt. DÆHLI, under norsk flagg, hadde 25 motordorier. Av disse 65 dorier deltok de 56 i fisket og hadde en fangst av 4000 tonn kveite og 850 tonn saltet torsk. 300 tonn overvektig kveite, som på matseddelen ikke kunde betegnes som »halibut chicken«, blev kastet. For fiske og transport til England hadde man 8 engelske trålere og det norske d/s »Antonio« (210), kapt. O. BOGSTRAND, som rekognoseringsfartøi. Ekspedisjonen talte i alt 750 mann, hvorav 600 norske fiskere og arbeidere. Der blev brukt 50 tonn agn om dagen, og fangsten for flere av doriene gikk op i over 100 tonn kveite pr. dory. De dyktigste fiskerne tjente 3000—3500 kroner i sesongen. »Helder« gikk først ut og hadde vært på feltet i flere uker da »Arctic Queen« kom op i begynnelsen av juni. Helder-ekspedisjonen fikk i 1927 og i 1928 næsten like meget kveite som alle de norske bankfiskere mellom Island og Finnmark tilsammen.

I 1929 var »Arctic Queen«, kapt. MILLWARD, med 520 mann igjen på fiskefeltet, derimot ikke »Arctic Prince« ex. »Helder«, som nu var kommet under engelsk flagg. Leder var OWEN HELLYER. I ekspedisjonen inngikk 2 trålere, »Gaul« (245), kapt. ANDR. HANSEN, og »Yorick« (201), kapt. ARENTSEN, hver med 15 manns besetning.

I 1930 var både »Arctic Queen« og »Arctic Prince« på feltet, idet »Arctic Prince« gikk fra Ålesund 23. april og returnerte til Hull 10. juli, mens »Arctic Queen« gikk fra Ålesund 15. juni og returnerte til Hull 25. september. Også dette år var to trålere med i alt 40 mann knyttet til ekspedisjonen. »Arctic Prince« hadde 270 mann, hvorav 235 gikk over til »Arctic Queen« på feltet. Dette fartøi fikk da 580 mann.

Brødrene Lothe, Haugesund, rustet dette år ut m/s »Bru« som hadde en fangst av 150 tonn saltet torsk.

Foruten »Helder-ekspedisjonen« var der i 1930 også et annet stort fryseriskib på dette felt, nemlig d/s »Northland« (5201) av Aberdeen, kapt. WILLIAMS, med EINAR THORSEN som fiskeleder. Fisket blev drevet med 11 engelske trålere som alle i likhet med moderskipet var bemannet med norske fiskere.

I 1931 var bare »Arctic Queen«, kapt. MILLWARD, ute og med et mannskap på 550 mann. Som i 1930 var Mr. PHILLIPS leder. Fartøiet gikk fra Ålesund 11. april og returnerte til Bergen 19. august. Til

transportskib var leiet m/s »Bru« av Haugesund foruten trålerne »Gaul« og »Yorick«. Likesom i 1930 blev det brukt 40 motordorier.

Det er svære kapitaler som årlig har vært satt inn på »Helder-ekspedisjonene«. Ved hjelp av fryseriet har moderskibene kunnet ligge som lager i engelsk havn, hvorfra markedet etter hvert utover vinteren har fått bare så meget om gangen at man har kunnet være sikker på å få beste markedspris. Disse ekspedisjoner har derfor sikkert gitt et meget stort utbytte.

A/s Jangaards Havfiskeselskap, Ålesund, utrustet i 1931 d/s »Lesseps« (1748), kapt. N. JANGAARD, som moderskib med fryseri for fiske på Vestgrønlandsbankene. »Lesseps« hadde 54 manns besetning og ekspedisjonen bestod dessuten av dampskibene »Sjøfuglen« (99), »Skandia« (138), »Kvalen« (159), »Aldebaran« (148) med d/s »Bratland« (1281) som transportskib, i alt for hele ekspedisjonen 125 mann. Gikk fra Ålesund 5. mai og returnerte ca. 10. september. »Lesseps« gikk fra feltet direkte til Grimsby med 510 tonn frossen kveite. Fangsten forresten var 113 tonn fersk torsk foruten kveitehoder og tran.

Fra Oslo utrustet a/s Kveitefiske, disponenter Bogen & Johnsen, i 1931 fryseriskibet d/s »Korsvik« (1229), kapt. og leder SEVERIN ROALD, og som transportskib m/s »Bratø« (556), kapt. REICHELDT. Ekspedisjonen, som i alt talte 80 mann og som fisket med 6 av sine 7 motordorier, gikk fra Ålesund 26. april og returnerte til samme by 1. september med en fangst av 330 tonn frossen kveite og 50 tonn saltet torsk.

Som eksempel på de store beløp som skal til for å utruste en fiskeekspedisjon til dette felt anføres nedenfor Lesseps- og Korsvik-ekspedisjonenes utgifter etter velvillig opgave av disponentene:

	Lesseps.	Korsvik.
Havne-, los- og båtpenger	kr. 978,36	5 017,03
Salt, is etc.	» 5 101,36	2,000,00
Medisin etc.	» 1 555,20	1 536,31
Kullbåten	» 25 679,52	29 863,56
Leie av fiskedampere	» 45 249,99	
Proviantkonto	» 18 630,98	13 455,60
Agnsild	» 10 183,89	7 099,17
Rekvisita	» 16 049,00	15 302,10
Kull, vann etc.	» 54 792,23	32 287,81

Faste lønninger og fiskernes procenter	kr. 166 512,36	131 848,36
Redskapskonto	» 37 326,29	21 815,90
Assuranskonto	» 45 168,81	41 950,81
	<hr/>	<hr/>
	kr. 437 237,99	302 176,65

Med utstyrskonto, administrasjon og lønninger i land blir utgiftene tilsammen ca. 500 000 kroner og 375 000 kroner. »Lesseps« og »Korsvik« med fryserianlegg, dorier etc. kostet hver omkring 1½ million kroner. Den samlede utgift for førstegangs-utrustningen av disse ekspedisjoner blir altså henholdsvis ca. 1 million kroner og 900 000 kroner.

Til fiske på bankene ved Vestgrønland er i 1932 utrustet d/s »Arctic Prince«, d/s »Korsvik« med 7 dorier, 1 leiet fiskedampskib og 1 leiet motorfartøi samt d/s »Acta« av Ålesund.

A/S Thorland, Sandefjord, utrunder d/s »Thorland« (ex »Northland«) under engelsk flagg, med 16 motordorier og 8 leide fiskedampskib, hvorav 3 ombyggede hvalbåter. I denne ekspedisjon og Korsvik-ekspedisjonen kommer til å delta tilsammen ca. 400 mann, med avgang fra Ålesund omkring 1. mai.

A/S Storegga, Son, utrunder to nybyggede motorskib, »Brategg« og »Nyegg«, med fryseri på ca. 500 tonn d. w. med 8 motordorier, og endelig skal A/S Peder Breviks Havfiskeselskap, Ålesund, sende ut to nybyggede motorskib, »Eldøy« og »Eldborg«, på ca. 300 tonn d. w., uten fryseri, men med isanlegg. I fisketeknisk interesserte kretser diskuteres hvilken av disse to motorskibstyper, Storeggas eller Breviks, som vil bli den mest skikkede i Grønlandsfisket.

Med de nevnte skib er hyrt omkring 800 norske fiskere.

Kveiten og torsken under Vestgrønland er av meget god kvalitet, jamn og fin. Torsken er gjerne 3—4 ganger så vektig som Sunnmørs-torsken, og den står bare på 20—30 favner, mens vi ved vår vestkyst må ned til 70—90 favner efter den¹.

Efter de norske fiskere i 1924 kom de fremmede året efter, en og annen tråler på sommerfiske. Antallet av disse trålere er senere stadig øket og siden 1928 driver de også vinterfiske. De fleste trålere er engelske, men der har også vært flere franske og spanske.

Sommerfisket efter kveite blev som nevnt startet av E. Baldersheim i 1924. Det blev videre utviklet i 1925, så det i 1926 fikk den form det nu har, et til den »pelagiske hvålfangst« svarende storfiske, fra moderskib med fryseri på det åpne hav og ubundet av land.

¹ Bendixen 1930, s. 99.

Det har kostet arbeide før dette kveitefiske ved norsk dyktighet fikk denne form, og det har kostet kapital, så meget kapital at det fra 1926 av har måttet drives under fremmed flagg. Nordmenn blev som så ofte før — og for ofte — ikke bedriftens herrer, men dens tjenere. Som det er, har våre arbeidere og fiskere tjent bra på dette fisket, men herrene har tjent meget mer. Det koster å være kar, men mer å være fant. Forhåpentlig vil vi dog til en viss grad komme etter. Vi må for øvrig være opmerksom på at det ikke bare er mangel på kapital som gjør at man søker under fremmed flagg.

Følgende tabell gir en samlet oversikt over norsk virksomhet i havet utenfor Vestgrønland i perioden fra 1922—1931:

A. Hvalrossfangst.

	Antall ekspedisjoner	Antall skib	Antall mann (norske)	Fangst
1931	3	2	40	810 hvalross, 6 lev. hvalrossunger, 6 storkobb, 4 lev. bjørn.

B. Hvalfangst.

	Antall ekspedisjoner	Antall skib	Antall mann (norske)	Antall hval	Antall fat
1922	1	4	100	167	4 250
23	1	2	40	36	900
24	4	9	250	150	4 300
25	1	1	20	4	100
1930	1	4	111	181	7 700
31	1	5	123	381 ¹	14 500

C. Fiske.

	Antall ekspedisjoner	Antall skib	Antall mann (norske)	Saltet torsk og saltet kveite	Iset og fros-sen kveite
1924	2	3	75	119	40 ²
25	14	42	1 000	1 710	158
26	3	4	300	515	1 300
27	1	4	500	-	3 000
28	1	11	600	850	4 000
29	1	3	550	-	3 000 ³
1930	3	17	1 100	150	4 000
31	3	12	820	50	4 000

¹ Endel av fangsten i 1930 og 31 tatt på andre felter, sml. ovenfor s. 62.

² Hertil kommer prof. Hjorts ekspedisjon med »Michael Sars«.

³ Opgavene over fangsten for 1929, 1930 og 1931 representerer bare et omtrentlig anslag.

Konklusjon.

Kaster vi nu et blikk tilbake på den her behandlede tiårsperiode 1922—1931, og sammenligner med tidligere år (Isachsen 1922), får vi som resultat at den norske næringsvirksomhet på og ved Grønland viser vekst og fremgang på alle kanter.

Ishavsskutenes ferder etter kompletteringsfangst eller i annet øiemed (turisteksp.—vidensk. eksp.) til det nordlige Østgrønland har fortsatt i samme spor som tidligere. Gjennemsnittantallet pr. år av norske ferder til denne kyst er øket. Fra 1889 til 1922 hadde der vært 88 ferder på 33 år (2,7 pr. år), etter 1922 54 ferder på 10 år (5,4 pr. år). Den tendens til stordrift og industrialisering av fangstbedriften, som har kunnet iakttas især på Sunnmøre, har ikke virket hemmende på Østgrønlandsfarten, slik som man kunde hatt grunn til å vente i årene nærmest etter krigen. Vinterfangsten på det nordlige Østgrønland, som tidligere bare var drevet rent sporadisk, er blitt systematisk utbygget. Fangstmennenes utbytte på dette felt har i de forløpne år hele tiden vært bedre enn ved den tilsvarende vinterfangst på Svalbard¹.

På bankene langs det sydlige Østgrønland er håkjerringfisket vokset frem som et helt nytt og viktig ledd i fangstbedriften. Der er også foretatt de første forsøk med kveite- og torskefiske på dette fiskefelt. Hvad vinterfangsten i land på denne kyststrekning kan være verd, er det vanskelig å gjøre sig op noen begrunnet mening om før erfaringene og resultatene av de igangværende fangstforsøk blir kjent.

I havet v e s t for Grønland har den norske hvalross- og hvalfangst fortsatt som tidligere. Hvalrossfangsten i havet utenfor Vestgrønland har aldri spilt noen større rolle i norsk ishavsfangst. Hvalmengden i Davisstredet kan visstnok heller ikke danne grunnlag for noen storbedrift. Derimot ser det ut til at feltet med fordel nu og da kan utnyttes av småekspedisjoner.

Kveite- og torskefisket på bankene utenfor Vestgrønland er på få år vokset frem til en anselig bedrift. Hundrevis av nordmenn beskjeftiges hver sommer i dette storfiske. Ved en samlet vurdering av de norske næringsinteresser på og ved Grønland må imidlertid ikke denne moderne fiskebedrift overskygge den vekst og utvikling som også andre sider av norsk grønlandsfangst kan opvise gjennom de siste 10 år.

¹ Ifølge en interessant statistikk som er utarbeidet av Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser, og som forhåpentlig snart vil bli publisert.

Fortegnelse over citert litteratur.

- BENDIXEN, O.: Grønlandsfiskeriet, dets Historie og Fremtidsmuligheder. — København 1930.
- HJORT, JOHAN and RUUD, JOHAN T.: Whaling and Fishing in the North Atlantic. — Cons. Perm. Int. pour l'Expl. de la Mer, Rapports et Procès-verbaux. Vol. LVI. Kb.havn 1929.
- ISACHSEN, GUNNAR: Norske fangstmænds færder til Grønland. — D. N. Geogr. Selsk. Aarb. 1919—1921, s. 201—261. Kristiania 1922.
- » » : Grønland og Grønlandsisen. — Oslo 1925.
- NANSEN, FRIDTJOF: Blant sel og bjørn. — Kristiania 1924.
- ORVIN, ANDERS K.: Ekspedisjonen til Østgrønland med »Veslekari« sommeren 1929. — N. Geogr. Tidsskr., Bd. III, H. 2—3, s. 89—146. Oslo 1930.
- SCUDDER, NEWTON P.: The Halibut Fishery — Davis Strait. Washington 1883.
- SOLBERG, O.: Kaptein Knudsens reise til Østgrønland 1889. — Norsk Sjøfartsmuseums Årb. 1929, s. 181—192.

Tillegg: Fortegnelse over arktiske fangstjournaler i offentlige arkiv i Oslo.

Til lettelse for fremtidige fangsthistoriske studier har vi satt sammen en liste over de *arktiske fangstjournaler* som opbevares i offentlige arkiv i Oslo (dels som arkivenes eiendom, dels som depositum). Under arbeidet i Universitetsbiblioteket har vi hatt verdifull bistand av bibliotekar SIGMUND SKARD, og *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelser* har sendt oss en fortegnelse over sine journaler. Hvor intet er anmerket, finnes journalene i Universitetsbiblioteket; NSIU betyr Norges Svalbard og Ishavs-undersøkelser; NSM betyr Norsk Sjøfartsmuseum.

Av <i>Anvers</i> :	M/K »Bela« 1912 (meteor. dagb.).
D/S »Belgica« 1901—04, 1904.	Jakt »Christiane« 1901—05.
Av <i>Bodø</i> :	Galeas »Duen« 1895—1905.
M/K »Polarulv« 14 ₉ —21 ₁₀ 1923, NSM.	Jakt »Freya« 1883—84.
Av <i>Drammen</i> :	Jakt »Præsto« 1901—05.
D/S »Hekla« 1873—77, 1878—82.	D K »Sverre« 1922.
Av <i>Gøteborg</i> :	Jakt »Sølivet« 1901—05.
D/S »Vega« 1880—82, 1885—86, 1886—87, 1888—89, 1889—90, 1893—94, 1894—95.	Kutter »Venus« 1907—10.
Av <i>Hammerfest</i> :	Av <i>Haugesund</i> :
M/K »Alfred Edvard« 1914—22.	D K »Malula« 14 ₄ 1921—23 ₁₀ 1924, NSM.
Jakt »Alken« 1901—05.	23 ₁₀ 1924—7 ₁₀ 1928, NSM.
Kutter »Anna« 1901—05.	Av <i>Kristiania</i> :
Jakt »Avance« 1894—1911, 1912—17, 1904, 1905 (de to siste meteor. dagb.).	Skonnerbrigg »Ino« 15 ₄ 1893—9 ₉ 1894 NSM.
	Av <i>Larvik</i> :
	D S »Nimrod« 18 ₄ 1884—3 ₉ 1887, NSM

Av *Måseidvåg*:

M/K »Hird« 14,7—26/7 1927, NSIU (avskr.).

Av *Sandefjord*:

D/S »Franklin« 1898.

D/S »Lloydsen« 1914.

Bark »Vesterlide« 1905—08 (angår Arktis heri bare en reise til Spitsbergen 1905).

Av *Tromsø*:

Jakt »Anna« 1887—89, 1894—95, 1895, 1897.

Jakt »Anna« 17/5 1895—6/7 1907, NSM.

M/K »Autumn« 1907—14, 1915—22.

M/K »Blomstersæl« 10/3 1919—7/9 1923, NSIU.

M/K »Blue-Jacket« 10/7—16/9 1929, NSIU (avskr.).

Slup »Colibri« 1889, 1891, 1892, 1893.

Jakt »Diana« 1886—88, 1892—93, 1897—99 (i én journ.), 1889—92, 1899—1905.

M/K »Foca« 1917.

M/skonner »Fredrikke« 1917—20.

Jakt »Freya« 1868—72 (Hertil kommer 2 mindre bøker inneholdende TOBIESENS dagbok fra overvintringen på Novaja Semlja 1872—73. Siste del av denne dagbok står i journalen for »Æolus« 1861—64, se nedenfor).

Jakt »Gottfried« 1890—1902 (i samme journal som »Haabet« 1886—87, se nedenfor).

Jakt »Gaapaa« 1911—18.

M/K »Gulbrand« 1916—18 (avskr.).

M/K »Hanseat« 1916—22 (avskr.).

»Hella« 1911—15 (avskr.).

Skøite »Hjørungavaag« 1909—13.

Jakt »Haabet« 1873—78, 1878—82, 1882—84, 1886—87, 1901—1904.

Slup »Isbjørnen« 1893—1900.

Kutter »Johs. Bache« 25/5 1903—22,4 1919, NSM.

M/K »Lancing« 9,7—8,9 1918, NSIU.

D/S »Lena« 18/6 1878—1/2 1879 (hjemsted usikkert), NSM.

Jakt »Lykkens Prøve« 1882—86.

Jakt »Marie« 1880—82 (denne journal inneholder dessuten dagbok fra en overvintring på Spitsbergen 1888—89).

Skøite »Milly« 1916.

Jakt »Moderen« 1894—1907.

Skonner »Nordland« 1868—73, 1871—74, 1875—79.

M/K »Ocean« 1916—19.

M/K »Samlafjord« 1918—20.

M/K »Siggen« 1915—19.

D/S »Skytten« 1892—98.

M/K »Sletvold« 1918—20.

M/K »Sterling« 1914—20.

Galeas »Søstrene« 1894—1906, NSM.

Jakt »Thora Den Blide« 1905—15.

D/S »Victoria« 20/5 1911—12/8 1913, NSM.

Skonnerbrigg »Æolus« 1861—64.

Av *Tromsøysund*:

M/K »Heimen« 22/5 1929—11/9 1931, NSIU (avskr.).

Av *Tønsberg*:

Brigg »Cito« 12/4 1863—26/4 1866, NSM.

D/K »Fortuna« 6/4 1902—1/8 1903, 1/3 1916—29/7 1917, 12/3 1918—6/12 1919, alle i NSM.

D/S »Harald Haarfager« 1873—75.

Brigg »Haabet«; en liten blyantskeiven dagbok med SVEND FOYNS spredte dagboksopptegnelser fra »Haabet« og »Eliezer« 1853—61.

D/S »Hvalen« 6/3 1888—10/9 1892, NSM. Fregatskibet »Isbjørn« 1858—61, 1862—66, 1867—70.

D/S »Morgenen« 1880—85.

Brigg »Thor« 1871—76.

Av *Vardø*:

M/K »Aurora« 1908—17.

M/K »Margit II« 1916—20.

Kutter »Strømmen« 1894—99, 1900—01.

Kutter »Trent« 1904 (meteor. dagb.).

Av *Ålesund*:

D/K »Hvalrossen« 28/7—25/9 1929, NSIU (avskr.).

D/K »Hvitefjeld« 1/2 1924—21,6 1925, NSM.

D/K »Islys« 3,4 1925—28/3 1930, NSM.	D/K »Søndmøringen« 1912—17.
D/K »Minna« 1914—18.	M/K »Uda« 1913—18.
D/K »Polaris« 2 ⁴ / ₄ 1922—7,8 1931, NSIU.	D/K »Øst« 1914—20.
D/K »Runni« 1914—15.	D/K »Aarvak« 10/5 1915—5/8 1921, NSM (avskr. i NSIU).

Universitetsbiblioteket opbevarer dessuten 2 bind med kartter over fangstfartøienes ruter, utarbeidet av kaptein A. HERMANSEN i 1925 på grunnlag av bibliotekets journalsamling.

Innhold.

	Side
Innledning	21
Avdeling I. Det nordlige Østgrønland (Fra Scoresby Sund og nordover).	
A. Den ordinære sommerfangst	22
B. Norske fartøiers ferder til det nordlige Østgrønland i annet øiemed enn den ordinære sommerfangst	33
C. Norske vinterfangstekspedisjoner til det nordlige Østgrønland	37
Avdeling II. Det sydlige Østgrønland (Syd for Scoresby Sund).	
A. I hvilken utstrekning drives klappmyssfangsten innunder land?	39
B. Håkjerringfisket i Stredet og ved det sydlige Østgrønland	44
C. Annen norsk virksomhet på det sydlige Østgrønland og i havet utenfor denne kyst	57
Avdeling III. Norske ferder til Grønlands vestkyst.	
A. Hvalrossfangst	60
B. Hvalfangst	61
C. Fiske	62
Konklusjon	71
Fortegnelse over citert litteratur	72
Tillegg: Fortegnelse over arktiske fangstjournaler i offentlige arkiv i Oslo	72

Mai 1932.

Rettelse: S. 60, linje 2 f. o.: Hagerup Larsen, les Peter Brandal jr.

NORGES SVALBARD- OG ISHAVS-UNDERSØKELSER

MEDDELELSER:

- Nr. 1. PETERSEN, KARL, *Isforholdene i Nordishavet i 1881 og 1882*. Optrykk av avisartikler. Med en innledning av Adolf Hoel. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 1, h. 4. Oslo 1926.
- „ 2. HOEL, ADOLF, *Om ordningen av de territoriale krav på Svalbard*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 2, h. 1. Oslo 1928.
- „ 3. HOEL, ADOLF, *Suverenitetsspørsmålene i polartraktene*. — Særtrykk av Nordmands-Forbundet, årg. 21, h. 4 & 5. Oslo 1928.
- „ 4. BROCH, O. J., E. FJELD og A. HØYGAARD, *På ski over den sydlige del av Spitsbergen*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 2, h. 3—4. Oslo 1928.
- „ 5. TANDBERG, ROLF S., *Med hundespann på eftersøking efter „Italia“-folkene*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift b. 2, h. 3—4. Oslo 1928.
- „ 6. KJÆR, ROLF, *Farvannsbeskrivelse over kysten av Bjørnøya*. Oslo 1929.
- „ 7. NORGES SVALBARD- OG ISHAVS-UNDERSØKELSER, *Jan Mayen. En oversikt over øens natur, historie og bygning*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 2, h. 7. Oslo 1929.
- „ 8. I. LID, JOHANNES, *Mariskardet på Svalbard*. II. ISACHSEN, FRIDTJOV, *Tidligere utforskning av området mellom Isfjorden og Wijdebay på Svalbard*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 2, h. 7. Oslo 1929.
- „ 9. LYNGE, B., *Moskusoksen i Øst-Grønland*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 3, h. 1. Oslo 1930.
- „ 10. NORGES SVALBARD- OG ISHAVS-UNDERSØKELSER, *Dagbok ført av Adolf Brandal under en overvintring på Øst-Grønland 1908—1909*. Oslo 1930.
- „ 11. ORVIN, ANDERS K., *Ekspedisjonen til Øst-Grønland med „Veslekari“ sommeren 1929*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 3, h. 2—3. Oslo 1930.
- „ 12. ISACHSEN, GUNNAR, *I. Norske Undersøkelser ved Sydpollandet 1929—31. II. „Norvegia“-ekspedisjonen 1930—31*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 3, h. 5—8. Oslo 1931.
- „ 13. *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelers ekspedisjoner sommeren 1930*. I. ORVIN, ANDERS K., *Ekspedisjonen til Jan Mayen og Øst-Grønland*. II. KJÆR, ROLF, *Ekspedisjonen til Svalbard-farvannene*. III. FREBOLD, H., *Ekspedisjonen til Spitsbergen*. IV. HORN, GUNNAR, *Ekspedisjonen til Frans Josefs Land*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 3, h. 5—8. Oslo 1931.
- „ 14. I. HØEG, OVE ARBO, *The Fossil Wood from the Tertiary at Myggbukta, East Greenland*. II. ORVIN, ANDERS K., *A Fossil River Bed in East Greenland*. — Særtrykk av Norsk Geologisk Tidsskrift, b. 12. Oslo 1931.
- „ 15. VOGT, THOROLF, *Landets senkning i nutiden på Spitsbergen og Øst-Grønland*. — Særtrykk av Norsk Geologisk Tidsskrift, b. 12. Oslo 1931.
- „ 16. HØEG, OVE ARBO, *Blütenbiologische Beobachtungen aus Spitzbergen*. Oslo 1932.
- „ 17. HØEG, OVE ARBO, *Notes on Some Arctic Fossil Wood, With a Redescription of Cupressinoxylon Polyommatum, Cramer*. Oslo 1932.
- „ 18. GUNNAR ISACHSEN og FRIDTJOV ISACHSEN, *Norske fangstmenns og fiskeres ferder til Grønland 1922—1931*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 4, h. 1—3. Oslo 1932.
- „ 19. GUNNAR ISACHSEN og FRIDTJOV ISACHSEN, *Hvor langt mot nord kom de norrøne grønlandinger på sine fangstferder i ubygdene*. — Særtrykk av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. 4, h. 1—3. Oslo 1932.